

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
ŠIAULIŲ AKADEMIJA**

Edukologijos institutas

MAGISTRO STUDIJŲ PROGRAMA
SPECIALIOJO PEDAGOGIKA SPECIALIZACIJA LOGOPEDIJA

AUŠRA RAPKEVIČIENĖ

Magistro baigiamasis darbas

**IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ
UGDYMO SI POREIKIŲ, SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO
TĘSTINUMAS NAMUOSE**

Magistro darbo vadovė doc. dr. Irena Kaffemaniėnė

Šiauliai, 2024

**Studijuojančiojo, teikiančio baigiamąjį darbą,
GARANTIJA**

WARRANTY of Final Thesis

Vardas, pavardė <i>Name, Surname</i>	Aušra Rapkevičienė
Padalinys <i>Faculty</i>	Šiaulių akademija Šiauliai Academy
Studijų programa <i>Study Programme</i>	Specialioji pedagogika, specializacija Logopedija Special Education, specialisation Speech Therapy
Darbo pavadinimas <i>Thesis topic</i>	Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose Continuity of Social-Emotional Learning at Home for Preschool-Age Children with Special Educational Needs
Darbo tipas <i>Thesis type</i>	Magistro baigiamasis darbas Master's Final Thesis

Garantuoju, kad mano baigiamasis darbas yra parengtas sąžiningai ir savarankiškai, kitų asmenų indėlio į parengtą darbą nėra. Jokių neteisėtų mokėjimų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

I guarantee that my thesis is prepared in good faith and independently, there is no contribution to this work from other individuals. I have not made any illegal payments related to this work.

Šiame darbe tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos yra pažymėtos literatūros nuorodose.

Quotes from other sources directly or indirectly used in this thesis, are indicated in literature references.

Aš, Aušra Rapkevičienė, pateikdama šį darbą, patvirtinu (pažymėti)
I, Aušra Rapkevičienė, by submitting this paper confirm (check)

**Embargo laikotarpis
Embargo Period**

Prašau nustatyti šiam baigiamajam darbui toliau nurodytos trukmės embargo laikotarpį:
I am requesting an embargo of this thesis for the period indicated below:

_____ mėnesių / *months*
(embargo laikotarpis negali viršyti 60 mėn. / *an embargo period shall not exceed 60 months*).

Embargo laikotarpis nereikalingas / *no embargo requested.*

Embargo laikotarpio nustatymo priežastis / *Reason for embargo period:*

Magistro baigiamojo darbo santrauka

Magistro baigiamajame darbe analizuojama ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose.

Tyrimo problema – sėkmingas vaikų ugdymas nesibaigia tik ugdymo įstaigose. Itin svarbu užtikrinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose ir įtraukti tėvus į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tačiau pažymima, kad tėvų įtraukimas į savo vaikų ugdymo procesą tampa iššūkiu kiekvienam ikimokyklinio ugdymo mokytojui.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teorinės analizės metodu išnagrinėti socialinių emocinių kompetencijų ir ugdymo sampratą, struktūrą; išryškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raidos ir ugdymosi ypatumus.
2. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų interviu turinio analizės metodu atskleisti socialinio emocinio ugdymosi dermę šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.
3. Nustatyti kokias ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas tėvai taiko šeimoje, ugdydami savo vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialines emocines kompetencijas.
4. Remiantis ugdytinių tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų interviu duomenimis, išryškinti tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų nuomones socialinio emocinio ugdymo šeimoje tęstinumo klausimu.

Tyrimo metodai: teorinė analizė, pusiau struktūruotas interviu, turinio analizė.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 6 ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvai ir 6 ikimokyklinio ugdymo mokytojai. Tyrimas atliktas 2023 lapkričio mėnesį, Pasvalio miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Esminės empirinio tyrimo išvados. Socialinis emocinis ugdymas neatsiejamas nuo ikimokyklinio ugdymo mokytojo bendradarbiavimo su vaikų, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvais. Tyrimu nustatyta, kad ugdant socialinius emocinius įgūdžius namuose, vaikai ima geriau suprasti ir įvardinti savo ir kitų emocijas, surasti tinkamų būdų problemų sprendimui.

Esminiai žodžiai: socialinis emocinis ugdymas, socialiniai emociniai įgūdžiai.

Turinys

<i>Magistro baigiamojo darbo santrauka</i>	3
IVADAS	5
1 skyrius. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ, SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1.Socialinių emocinių kompetencijų samprata	12
1.2.Socialinio emocinio ugdymo samprata.....	17
1.3. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raidos ir socialinio emocinio ugdymosi ypatumai	18
1.4.Tėvų įsitraukimo ir įgalinimo svarba vaikų socialinio emocinio ugdymo kontekste	22
2 skyrius. TYRIMO METODOLOGIJA	25
2.1. Tyrimo metodai	25
2.2. Tyrimo etika.....	26
2.3. Tyrimo imtis	27
3 skyrius. UGDYTOJŲ NUOMONĖS APIE IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ, SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO TĖSTINUMĄ NAMUOSE	29
3.1.Ikimokyklinio ugdymo mokytojų lūkesčiai dėl vaikų socialinių emocinių kompetencijų (pasiekimų) ir socialinio emocinio ugdymosi dermės šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	29
3.2. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijų taikymas šeimoje, ugdant vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialines emocines kompetencijas.....	30
3.3.Tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų nuomonės socialinio emocinio ugdymo šeimoje tėstinumo klausimu	34
IŠVADOS	39
REKOMENDACIJOS	41
LITERATŪRA	42
Summary	49
Priedai	51

IVADAS

Tyrimo aktualumas ir mokslinis iširtumas. Talvio ir kt. (2016) teigimu, norint įgyvendinti sėkmingą XXI amžiui svarbių įgūdžių ugdymą, socialinis emocinis ugdymas įgyja vis svarbesnę vietą. Žmogui sėkmės negarantuoja vien gerai išugdytos akademinės kompetencijos (Antinienė, Lekavičienė, 2012). Stokojančiam emocinių ir socialinių gebėjimų, žmogui gali kilti sunkumų bendraujant su kitais (Liubertienė ir kt., 2015). Tradiciniu požiūriu švietimo įstaigai svarbūs vaiko pasiekimai, o žvelgiant iš socialinio ir emocinio ugdymo perspektyvos, vienas iš svarbiausių aspektų švietimo įstaigoje yra besiklostantys tarpusavio santykiai (Šukytė, 2016, p. 23).

Ikimokykliniame amžiuje ugdomos tokios vaikų socialinės ir emocinės kompetencijos: *emocijų suvokimas ir raiška; savireguliacija ir savikontrolė; savivoka ir savigarba; santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais; kalbos supratimas ir kalbinė raiška; problemų sprendimas*¹. Ugdant šias ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijas, reikšmingas vaidmuo skiriamas ugdytinių tėvams. Laikomasi nuostatos, kad mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai turi įtraukti ugdytinių tėvus į susitarimus dėl vaikų ugdymo(si) pasiekimų, proceso ir aplinkų, atsižvelgti į vaiko gerovei aktualius šeimų poreikius ir kultūrą, susitarti dėl ugdymo(si) mokykloje ir šeimoje dermės; konsultuoti tėvus, padėti jiems suprasti vaiko ugdymosi poreikius, veiksmingus, vaikui tinkamiausius ugdymo(si) būdus šeimoje ir mokykloje². Šukytė (2016) pabrėžia, kad socialinis ir emocinis ugdymas būtų sėkmingas, jis turi apimti visą švietimo įstaigos gyvenimą.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko ugdymas reiškia ir nuolatinį bendravimą su vaiko tėvais (globėjais). Geriausių rezultatų, ugdant vaikus, o ypač turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekama, kai visi pagalbą vaikui teikiantys asmenys derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, pasirenka tinkamą tempą, derina veiksmus (Monkevičienė et. al., 2015). Zins, Elias (2007) pabrėžia, kad efektyviausias būdas užtikrinti veiksmingą ir efektyvų socialinį emocinį ugdymą švietimo įstaigoje – įtraukti švietimo įstaigos bendruomenės narius (vaikų tėvus, ikimokyklinio ugdymo mokytojus) kaip lygiaverčius partnerius į bendrą socialinio emocinio ugdymo veiklą, taip pat šių veiklų planavimą, organizavimą, įgyvendinimą. Kovienė (2017), pastebi, kad glaudus tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų ryšys padeda vaikams, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, jaustis saugiai ikimokyklinio ugdymo įstaigose, gerėja vaikų savivertė, socialiniai emociniai įgūdžiai, mažėja elgesio problemos grupėje. Miškinienės ir kt. (2014) nuomone, norint užauginti sėkmingą bei

---

¹ Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. (2023). TAR, 2023-09-04, Nr. 17350.

² Ten pat.

savarankišką asmenybę, lemiamą vaidmenį turi mokytojų ir ugdytinių tėvų tarpusavio sąveika. Autorių tyrimų duomenimis, tiek vaikų tėvai, tiek mokytojai suvokia bendradarbiavimo svarbą. Abi pusės pasigenda glaudesnio bendradarbiavimo, tačiau ir vieni, ir kiti stokoja suinteresuotumo ir iniciatyvos bendradarbiauti.

Socialinio emocinio ugdymo kompetencijas nagrinėjusios Antinienės ir Lekavičienės (2012) atlikto tyrimo gautais rezultatais – kompetencijos konstruktas domina vis įvairesnių mokslo kryptių atstovus, dėliojančius skirtingus socialinės emocinės kompetencijos sampratos akcentus, todėl nėra susitarta dėl vieno socialinės emocinės kompetencijos apibrėžimo (Antinienė, Lekavičienė, 2012). Cooper, Cefai (2009) savo atliktu tyrimu pabrėžė, kad socialinės emocinės kompetencijos yra įgyjamos ir ugdomos, o ne įgimtos, kitaip tariant, socialines emocines kompetencijas modeliuoja šeima, draugai, švietimo įstaiga. Durlak et. al., (2011) atlikto tyrimo duomenimis akcentuoja, kad sėkmingam socialiniam ugdymui kiekviena švietimo įstaiga turi pasirinkti jiems priimtinas metodikas, programas. Durlak et. al., (2011) taip pat pridūrė, kad ugdant socialines emocines kompetencijas itin didelę reikšmę turi mokytojų turimi įgūdžiai bei žinios šioje srityje.

Durlak et al., (2011), Dusenbury et al., (2015), Dusenbury, Weissberg (2017) Yoder (2014), Kendziora, Yoder (2016), Valantinas (2009), Zins et. al., (2007) nagrinėjo socialinio emocinio ugdymo strategijas. Mokslininkų nuomone, svarbu socialinio emocinio ugdymo galimybes išnaudoti formaliajame, neformaliajame ugdyme. Į ugdymo turinį integruoti socialinio emocinio ugdymo temas, supažindinti švietimo įstaigų bendruomenės narius su socialinio emocinio ugdymo turiniu, ugdytinomis kompetencijomis, bei pabrėžia mokytojų ir tėvų pozityvius tarpusavio santykius.

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų bendradarbiavimo svarbą ir tėvų įsitraukimo į ugdymo procesą nagrinėjusių Al-Shammari, Yawkey (2008) tyrimo duomenimis, tėvų įsitraukimą į ugdymo procesą lemia mokytojų pasirinkti ir taikomi metodai, tikslingai pateikiama informacija apie jų vaikus. Dor (2012) pastebėjo, kad mokytojai turėtų būti tikslingai ruošiami bendravimui su tėvais, taip pat pridūrė, kad mokytojai turėtų rasti būdus, kaip tinkamai ir subtiliai pateikti informaciją tėvams. Bagdono, Jucevičienės (2002) tyrimo duomenimis, mokytojų ir tėvų požiūris į vaikų ugdymą gali skirtis, o tai lemia nesusikalbėjimą tarpusavyje. Sistemingas mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas turi teigiamą naudą, ugdant vaikų socialines emocines kompetencijas (CASEL, 2003).

Moksliniuose šaltiniuose pabrėžiama tėvų įsitraukimo į ugdymo procesą nauda, ypač ugdant socialines emocines kompetencijas. Daugelyje mokslinių šaltinių akcentuojama pozityvių tėvų ir mokytojų santykių įtaka vaikams. Nagrinėtuose moksliniuose šaltiniuose akcentuojama socialinio

emocinio ugdymo tęstinumo svarba, tačiau pasigendama tyrimų apie tai, kaip tėvai remdamiesi ikimokyklinio ugdymo mokytojų teikiamais pasiūlymais, rekomendacijomis ugdo socialines emocines kompetencijas namuose. Tyrimu siekiama atskleisti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumo namuose ypatumus.

Tyrimo problema. Šeimos ir ugdymo įstaigos glaudus sąveikavimas palankiai paveikia vaiko ugdymą ir jo asmenybės formavimą (Kovienė, 2017). Goleman (2009) pabrėžė, kad socialinis emocinis ugdymas labai svarbus ikimokyklinio amžiaus vaikų raidai. Sėkmingas vaikų ugdymas nesibaigia tik ugdymo įstaigose, itin svarbu užtikrinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose ir įtraukti tėvus į ugdymo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tačiau pažymima, kad tėvų įtraukimas į savo vaikų ugdymo procesą tampa iššūkiu kiekvienam ikimokyklinio ugdymo mokytojui. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai teigia, kad tėvus sunku prisikviesti pokalbiui apie jų vaikų ugdymo ypatumus, kartais tėvai stokoja tėvystės įgūdžių (Povey et al., 2016). Gustaitienės, Širiakovienės (2020) teigimu, tėvai neskiria laiko bendrauti su ikimokyklinio ugdymo mokytojais. Tačiau dalis tėvų kaip tik pasigenda ikimokyklinio ugdymo mokytojų iniciatyvos pokalbiui, teikiamų rekomendacijų jų vaikų socialinio emocinio ugdymo atžvilgiu (Povey et al., 2016). Todėl svarbu įvertinti, kokie yra tėvų lūkesčiai ir poreikiai; kaip efektyviau perduoti jiems informaciją apie vaikų socialinio emocinio ugdymo svarbą ir būdus, kad ji būtų suvokiama ir priimama; kaip paskatinti tėvus aktyviau dalyvauti vaikų socialinio emocinio ugdymo procese.

Atsižvelgiant į mokslininkų atliktus tyrimus, keliami šie *probleminiai klausimai*: Kokie yra ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų lūkesčiai dėl vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių emocinių kompetencijų ir jų ugdymosi pasiekimų? Kokios yra ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir ugdytinių tėvų įžvalgos apie vaikų socialinio emocinio ugdymo(si) tęstinumo šeimoje galimybes?

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teorinės analizės metodu išnagrinėti socialinių emocinių kompetencijų ir ugdymo sampratą, struktūrą; išryškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raidos ir ugdymosi ypatumus.

2. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų interviu turinio analizės metodu atskleisti socialinio emocinio ugdymosi dermę šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

3. Nustatyti kokias ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas tėvai taiko šeimoje, ugdydami savo vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialines emocines kompetencijas.

4. Remiantis ugdytinių tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų interviu duomenimis, išryškinti tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų nuomones socialinio emocinio ugdymo šeimoje tęstinumo klausimu.

Tyrimo metodologija. Tyrimas grindžiamas socialinio konstruktyvizmo teorinėmis ir metodologinėmis nuostatomis, humanistinio ugdymo teorija.

Gilinantį į ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialinio emocinio ugdymo svarbą yra pasitelkiamos socialinio konstruktyvizmo idėjos. Berger, Luckmann (1999) teigė, kad socializacijos procesas leidžia vaikui identifikuotis su kitais asmenimis, kurie sukuria įvairius emocinius ryšius. Vaikas priima jiems svarbius vaidmenis ir požiūrius, kuriais vadovaujasi kaip savais (Berger, Luckmann, 1999).

Humanistinė ugdymo teorija pasirinkta dėl to, kad ji labiausiai pabrėžia ugdytinio intelekto ir emocinių potencialų plėtojimą per atvirą ir nuoširdų bendravimą, ugdymo proceso optimizavimą, teigiamą ugdytinio vertinimą (savivertę), atsižvelgiant į individualius ugdytinių poreikius (Ušėckienė, 2003). Humanistinio ugdymo teorijoje aktualizuojamas domėjimasis vaiko asmenybe, jos saviraiška. Ugdymas, grindžiamas suaugusiųjų ir vaikų pasaulių tarpusavio sąveika, kuri sudaro pagrindą lygiaverčiam dialogui ir bendradarbiavimui. Svarbus rėmimasis šeima, kai tėvai tampa tiesioginiais ugdymo dalyviais, drauge su mokytojais sprendžiančiais su ugdymu susijusias problemas (Dewey, 2014).

Tyrimo metodai – teoriniai (mokslinės literatūros analizė); empiriniai metodai (pusiau struktūruotas interviu; interviu duomenų turinio analizė).

Teorinės (mokslinių šaltinių) analizės metodu siekta išryškinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių sampratą, socialinio emocinio ugdymo teorinius aspektus.

Empiriniai tyrimo duomenų rinkimo ir analizės metodai. Siekiant tyrimo tikslo, pasirinkta kokybinio tyrimo metodologija. Žydžiūnaitės, Sabaliausko (2017) teigimu, kokybinio tyrimo metodologinė prieiga yra dažniausiai taikoma švietimo tyrimų srityse. Kokybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad kokybiniai duomenys (informacija) atskleidžia patirtis, prasmes ir procesus, kuriuos sudėtinga nagrinėti kiekybiškai (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Duomenų rinkimui pasirinktas

pusiau struktūruoto interviu metodus. Pusiau struktūruotas interviu pasižymi neapribota struktūra ir lankstumu, tyrėjas iš anksto yra numatęs klausimus, kurie apklausos metu gali būti papildomi ir išplėtoti (Bitinas et. al., 2008).

Pusiau struktūruoto interviu metodu siekta atskleisti kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai atsižvelgia į ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas tęsiant socialinį emocinį ugdymą namuose; išryškinti kokiais būdais, ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalijasi savo įžvalgomis socialinio emocinio ugdymo klausimais. Pusiau struktūruoto interviu metodus pasirinktas nes pasižymi neapribota struktūra ir lankstumu, tyrėjas iš anksto yra numatęs, ką norėtų gauti iš šios apklausos. Pusiau struktūruoto interviu metu iš anksto suplanuoti klausimai gali būti papildomi ir išplėtoti (Bitinas et. al., 2008).

Tyrimo duomenys buvo nagrinėjami kokybinės *turinio analizės metodu*. Pasak Tidikio (2003), tai „technika“, leidžianti objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes, daryti patikimas išvadas“. Ši duomenų analizės procedūra leidžia sutraukti didelės apimties informaciją pagal turinį ir prasmę, jungti duomenis į subkategorijas ir kategorijas (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Tyrimo etika. Atliekant kokybinį tyrimą buvo taikyti geranoriškumo ir teisingumo principai, laikytasi tyrimo dalyvių *informuoto sutikimo, jų laisvo apsisprendimo* dalyvauti tyrime etikos, *anonimiškumo ir konfidencialumo* etikos principų. Plačiau tyrimo etikos principų laikymasis aprašytas šio magistro darbo tyrimo metodologijos skyriuje.

Tyrimo imtis. Norint atskleisti kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai atsižvelgia į ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas namuose tęsti socialinį emocinį ugdymą ir išryškinti kokiais būdais, ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalijasi savo įžvalgomis socialinio emocinio ugdymo klausimais, informantai buvo pasirinkti tikslinės kriterinės atrankos būdu. Kokybiniam tyrimui tyrimo dalyviai buvo pasirinkti laikantis vieno kriterijaus – ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai ir šių vaikų ikimokyklinio ugdymo mokytojai.

Kaip teigia Žydžiūnaitė (2011), kokybinio tyrimo dalyvių skaičius priklauso nuo kiekviename interviu gaunamos tekstinės / žodinės informacijos naujumo ir pasikartojamumo; interviu vykdymo ir kiekvieno interviu teksto pirminės analizės metu išryškėja, ar reikia apklausti daugiau informantų. Tai vadinama teoriniu „prisotinimu“: jei paskutiniajame interviu tyrėjas tekste atranda, jog nėra naujos informacijos, lyginant su prieš tai buvusių interviu tekstų turiniu, tada interviu procesas nutraukiamas (Žydžiūnaitė, 2011).

Tyrime dalyvavo 6 ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvai ir 5 ikimokyklinio ugdymo mokytojai. Tyrimas atliktas 2023 lapkričio mėnesį Pasvalio miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Esminės sąvokos

Įgalinimas - procesas, kurio metu žmonės yra skatinami plėtoti, skatinti ir remti savo arba kitų gebėjimus pasiekti aukštą lygį, leidžiantį jiems kontroliuoti savo gyvenimą (Ališauskienė, Miltenienė, 2004).

Socialinės emocinės kompetencijos – gebėjimai dirbti kartu su kitais, produktyviai mokytis, atlikti svarbiausius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje, darbo vietoje (Yoder, 2014).

Savimonė – tai žinojimas apie savo emocijas, vertybes ir tai, kaip šie veiksniai gali paveikti asmeninį atsparumą iššūkiams ir gebėjimą kontroliuoti save (Kendziora, Yoder, 2016). Ši

Savęs valdymo kompetencija – susijusi su emocijų ir elgesio kontrolės gebėjimu, siekiant savo tikslų (Kendziora, Yoder, 2016).

Socialinio sąmoningumo kompetencija – reiškia kitų žmonių supratimą ir empatiją, apima gebėjimus atpažinti individualius, grupinius panašumus ir skirtumus bei atsakomybę už kitus (Durlack et al., 2011).

Tarpasmeninių įgūdžių kompetencija – itin svarbi kuriant ir išlaikant pozityvius santykius, siekiant sėkmės komandoje ir efektyvaus konfliktų sprendimo (Kendziora, Yoder, 2016).

Atsakingas sprendimų priėmimas – susijęs su apgalvotais ir teisingais sprendimais, apima šiuos gebėjimus: problemos identifikavimas, situacijos analizė, gebėjimas rasti sprendimus problemoms, gebėjimas įvertinti save per savirefleksiją, ir asmeninė, socialinė bei moralinė atsakomybė priimančiam sprendimui (Kendziora, Yoder, 2016);

Socialinis emocinis ugdymas (SEU) – procesas, kurio metu mokomasi atpažinti ir valdyti emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, plėtoti sėkmingus tarpusavio santykius, mokomasi empatijos kitiems, tinkamai valdyti įvairias tarpasmenines situacijas (Elias et al., 1997).

Tėvų įsitraukimas – švietimo procese apibrėžiamas kaip tėvų aktyvus dalyvavimas ir įnašas į ugdymo įstaigos veiklą. Tai apima daugelį veiksnių ir veiksmų, kurie prisideda prie bendros vaiko ugdymo proceso sėkmės. Tėvų įsitraukimas gali pasireikšti aktyviu bendravimu su pedagogais dalyvavimu renginiuose ir susirinkimuose, ugdymo tęstinumu namuose (Taylor, 2004).

Tyrimo etapai ir organizavimas.

1 etapas. Mokslinių šaltinių analizė: teorinis tyrimo konstrukto pagrindimas, tyrimo metodologijos pagrindimas (2023 m. rugsėjo – 2023 m. lapkričio mėn.).

2 etapas. Empirinis tyrimas: pusiau struktūruoto interviu rengimas; pasiruošimas interviu (2023 m. lapkričio mėn.). Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose

3 etapas. Pusiau struktūruotas interviu su ikimokyklinio ugdymo mokytojais bei su tėvais, auginančiais specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus (2023 m. lapkričio mėn.).

4 etapas. Empirinio tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas (2023 m. gruodžio mėn.).

5 etapas. Išvadų formulavimas, tyrimo ataskaitos rengimas (2023 m. gruodžio mėn.).

Tyrimo naujumas, teorinis ir praktinis reikšmingumas. Analizuojant mokslinius šaltinius pastebėta, kad socialinių emocinių įgūdžių ugdymas yra nenutrūkstamas procesas. Kad šis procesas būtų sėkmingas reikalinga socialinio emocinio ugdymosi dėmė šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Atlikus tyrimą pastebėta, kad vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai kalbasi su ikimokyklinio ugdymo mokytojais apie tai kaip yra vykdomas vaikų socialinių emocinių įgūdžių ugdymas grupėse. Taip pat pastebėta, kad tėvai ugdantys vaikų socialinius emocinius įgūdžius namuose pritrūksta žinių, bet tuo pačiu nėra linkę kalbėtis, kreiptis pagalbos dėl iškilusių sunkumų.

Baigiamojo darbo struktūra. Ši magistro baigiamąjį darbą sudaro santrauka lietuvių ir užsienio kalbomis, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, cituotos literatūros sąrašas (70 šaltinių), 3 priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 10 lentelių. Darbo apimtis be priedų – 50 puslapių. Prieduose pateikiama interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams, interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, interviu protokolai, tyrimo duomenų transkribuotas tekstas.

Sutrumpinimų reikšmės

CASEL - Akademinių, socialinio ir emocinio ugdymo bendradarbiavimo organizacija (Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning).

SEU – socialinis emocinis ugdymas.

1 skyrius. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO POREIKIŲ, SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Socialinių emocinių kompetencijų samprata

Socialinės emocinės kompetencijos apibrėžiamos kaip gebėjimas efektyviai bendradarbiauti su kitais žmonėmis, sėkmingai mokytis, atlikti svarbius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje ir darbe (Yoder, 2014). Svarbu pažymėti, kad nors socialinės emocinės kompetencijos yra tarpusavyje susijusios, jos negali būti sutapatinamos su emocinio intelekto, pozityvios ugdytinių raidos ar charakterio ugdymo sąvokomis. Tai nėra asmeninių savybių rinkinys, bet konkretūs įgūdžiai, kurie taikomi visose gyvenimo stadijose, nuo vaikystės iki suaugusiųjų amžiaus (Kendziora, Yoder, 2016).

Weissberg et al. (2015), išskiria penkias tarpusavyje susijusias socialines emocias kompetencijas, kurios sudaro socialinio emocinio ugdymo esmę.

➤ *Savimonė (angl. self-awareness)* – gebėjimas tiksliai atpažinti savo emocijas ir mintis, taip pat suvokti, kaip jie gali paveikti mūsų elgesį. Ši kompetencija apima gebėjimą suprasti savo emocijas, asmeninius tikslus, vertybes, vertinti savo stiprybes ir silpnybes, puoselėti pozityvų požiūrį.

➤ *Savęs valdymo kompetencija (angl. self-management)* – gebėjimas valdyti savo emocijas, mintis ir elgesį skirtingose gyvenimo situacijose. Ši kompetencija apima gebėjimus – valdyti stresą, kontroliuoti impulsyvumą ir pasižymėti ryžtu siekiant savo asmeninių ir akademinio pobūdžio tikslų.

➤ *Socialinis sąmoningumas (angl. social awareness)* – gebėjimas suvokti ir įsijausti į kito žmogaus, kuris priklauso skirtingam socialiniam sluoksniui ar kultūrai, padėtį. Ši kompetencija apima gebėjimus suprasti socialinio elgesio normas ir atpažinti socialinę paramą ir palaikymą iš šeimos, švietimo įstaigos ar bendruomenės pusės, išvelgti ir pripažinti kitų žmonių patirtį ir jų kontekstą, atsižvelgiant į socialines, kultūrinės bei etnines skirtumus.

➤ *Tarpasmeniniai įgūdžiai (angl. relationship skills)* – asmens sugebėjimas kurti ir palaikyti sveikus bei naudingus santykius su įvairiais žmonėmis ar jų grupėmis. Ši kompetencija apima gebėjimus aiškiai komunikuoti, sėkmingai bendradarbiauti, aktyviai klausytis, konstruktyviai spręsti konfliktus, suteikti pagalbą ir prašyti pagalbos iš kitų bei gebėjimą pasipriešinti socialiniam spaudimui. Šie įgūdžiai padeda sukurti sveikus, pagarba ir bendradarbiavimu grindžiamus santykius su aplinkiniais.

➤ *Atsakingas sprendimų priėmimas (angl. responsible decision making)* apibūdina asmens gebėjimą priimti tinkamus sprendimus, susijusius su savo elgesiu ir socialine sąveika. Šiai

kompetencijai priskiriami gebėjimai suprasti ir laikytis etikos principų, laikytis saugumo taisyklių ir elgesio normų, vertinti įvairių veiksmų pasekmes, bei teikti prioritetą sveikatai ir gerovei, tiek savo, tiek kitų. Tai yra svarbus komponentas, padedantis formuoti atsakingą elgesį ir priimti sprendimus, atitinkančius aukštus moralinius ir etinius standartus.

Šios penkios pagrindinės socialinės emocinės kompetencijos išreiškia sąveiką tarp ugdytinių su savimi ir tarpusavio sąveiką su kitais. Savimonės kompetencija ir savęs valdymo kompetencija, apibrėžtos kaip gebėjimas pažinti savo jausmus ir valdyti savo elgesį, priklauso asmeninio santykio su savimi sričiai (Durlack et al. 2011). Kita vertus, socialinio sąmoningumo ir tarpasmeninių įgūdžių kompetencijos yra susijusios su santykio su kitais sritimi (Durkack et al. 2011). Atsakingo sprendimų priėmimo kompetencija apima tiek individualius, tiek socialinius procesus, todėl ją galima laikyti jungtimi tarp šių dviejų sričių.

Socialinės emocinės kompetencijos išryškina tam tikrus būtinus socialinius emocinius gebėjimus, kurie tampa lemiami vaikų ir suaugusiųjų sėkmingam pasirengimui tiek ugdytis švietimo įstaigose, tiek karjeroje ir asmeniniame gyvenime. Remiantis Kendziora, Yoder (2016), Weissberg et.al. (2015), Durkack et. al. (2011) socialines emocines kompetencijas sudaro tam tikri socialiniai emociniai gebėjimai (žr. 1. lentelę).

1 lentelė. Socialinių emocijų kompetencijų ir gebėjimų klasifikacija
(sudaryta remiantis Kendziora, Yoder, 2016; Weissberg et al., 2015; Durkack et al., 2011)

SOCIALINĖ EMOCINĖ KOMPETENCIJA	SOCIALINIAI EMOCINIAI GEBĖJIMAI
SAVIMONĖ (angl. self-awareness)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savo ir kitų emocijų atpažinimas ir supratimas ✓ Tikslus savęs suvokimas (savivoka) ✓ Savo stiprybių, silpnybių, poreikių ir vertybių atpažinimas ir supratimas ✓ Savigarba
SAVĖS VALDYMO KOMPETENCIJA (angl. self-management)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gebėjimas tinkamai išreikšti emocijas (savitvarda) ✓ Tikslų nusistatymas ✓ Motyvacija, optimizmas ir disciplina ✓ Impulsyvumo, neigiamų emocijų kontrolė ✓ Streso valdymo gebėjimai ✓ Organizaciniai gebėjimai
SOCIALINIS SĄMONINGUMAS (angl. social awareness)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Empatija ✓ Socialinės įvairovės pripažinimas ✓ Individualių, grupinių panašumų ir skirtumų atpažinimas ✓ Atsakomybė už kitus
TARPASMENINIAI ĮGŪDŽIAI (angl. relationship skills)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Efektyvi komunikacija ✓ Socialinis įsitraukimas ✓ Santykių kūrimas ✓ Bendradarbiavimo gebėjimai ✓ Derybiniai gebėjimai ✓ Konfliktų valdymas ✓ Gebėjimas ieškoti pagalbos ✓ Gebėjimas suteikti pagalbą kitiems
ATSAKINGAS SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Problemos identifikavimas ✓ Situacijos analizė

(angl. responsible decision making)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Problemų sprendimo gebėjimai ✓ Įsivertinimo gebėjimai (savirefleksija) ✓ Asmeninė, socialinė, moralinė atsakomybė priimant sprendimus
-------------------------------------	---

Savimonė – tai žinojimas apie savo emocijas, vertybes ir tai, kaip šie veiksniai gali paveikti asmeninį atsparumą iššūkiams ir gebėjimą kontroliuoti save (Kendziora, Yoder, 2016). Ši kompetencija apima gebėjimą atpažinti ir suprasti savo bei kitų emocijas; savivoką – savęs pažinimą; gebėjimą atpažinti ir suprasti savo stiprybes, silpnybes, poreikius ir vertybes; savigarbą (Weissberg et al., 2015). Pavyzdžiui, žinios apie savo stiprybes ir silpnybes gali paveikti sprendimus švietimo srityje, įskaitant užduočių pasirinkimą, laiko paskirstymą užduotims, pagalbos prašymą (Weissberg et al., 2015). Tai parodo, koks svarbus šis aspektas yra ugdytinių pasirinkimams ir elgesiui švietimo kontekste (Durlack et al., 2011).

Savęs valdymo kompetencija yra susijusi su emocijų ir elgesio kontrolės gebėjimu, siekiant savo tikslų. Ji apima daugybę svarbių įgūdžių, įskaitant tinkamą būdą išreikšti savo emocijas, nusistatyti tikslus, išlaikyti motyvaciją, būti optimistu ir disciplinuotu, valdyti impulsyvumą, kontroliuoti neigimas emocijas, tvarkyti stresą ir organizuoti veiklą (Kendziora, Yoder, 2016). Labai svarbu mokėti atpažinti savo emocijas ir nukreipti jas taip, kad jos būtų naudingos siekiant savo tikslų.

Socialinio sąmoningumo kompetencija, reiškia kitų žmonių supratimą ir empatiją, apima gebėjimus atpažinti individualius, grupinius panašumus ir skirtumus bei atsakomybę už kitus (Durlack et al., 2011). Šie gebėjimai būtini ugdytiniais, kad jie galėtų sėkmingai prisitaikyti prie įvairių socialinių aplinkų, dalyvauti bendroje veikloje su kitais ugdytiniais. Tai svarbu ne tik asmeniniam, bet ir bendruomeniniam gyvenimui bei harmoningiems santykiams visuomenėje (Weissberg et al., 2015).

Tarpasmeninių įgūdžių kompetencija yra itin svarbi kuriant ir išlaikant pozityvius santykius, siekiant sėkmės komandoje ir efektyvaus konfliktų sprendimo (Kendziora, Yoder, 2016). Šią kompetenciją sudaro įvairūs gebėjimai, tokie kaip socialinis įsitraukimas, santykių kūrimas, bendradarbiavimo gebėjimai, derybiniai įgūdžiai, konfliktų valdymas, gebėjimas ieškoti pagalbos ir gebėjimas suteikti pagalbą kitiems. Šie įgūdžiai tampa esminiais siekiant sėkmingai komunikuoti su kitais žmonėmis ir efektyviai spręsti iškilusias konfliktines situacijas (Durlack et al., 2011).

Atsakingas sprendimų priėmimas yra susijęs su apgalvotais ir teisingais sprendimais, apima šiuos gebėjimus: problemos identifikavimas, situacijos analizė, gebėjimas rasti sprendimus problemoms, gebėjimas įvertinti save per savirefleksiją, ir asmeninė, socialinė bei moralinė atsakomybė priimant sprendimus (Kendziora, Yoder, 2016); apmąstyti savo veiklą ir jos pasekmes mokytis iš savo bei kitų klaidų (Durlack et al., 2011).

Ilgalaikis ir nuoseklus šių kompetencijų ugdymas švietimo įstaigose, tuo pat metu palaikant ir skatinant šį procesą namų aplinkoje, remiantis tyrimų rezultatais (Durlack et al., 2011), rodo teigiamus pokyčius tiek ugdytinių, tiek suaugusiųjų fizinėje ir emocinėje gerovėje. Socialinių emocinių kompetencijų augimas susijęs su pagerėjusiais akademiniais bei socialiniais pasiekimais tarpusavio santykių tobulėjimu, geresniais bendradarbiavimo įgūdžiais tiek švietimo įstaigose, tiek bendruomenėje (Durlack et. al., 2011).

Lietuvoje išskiriamos ugdytinios ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės emocinės kompetencijos: *emocijų suvokimas ir raiška; savireguliacija ir savikontrolė; savivoka ir savigarba; santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais; kalbos supratimas ir kalbinė raiška; problemų sprendimas*³.

Emocijų suvokimas ir raiška – ši kompetencija apima savo ir kitų žmonių jausmų atpažinimą, suvokimą, gebėjimą tinkamai reaguoti į savo ir kitų jausmus. Atpažįsta bei įvardija savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda) (Monkevičienė et. al., 2016).

Savireguliacija ir savikontrolė – apima vaiko gebėjimą nusiraminti, atsipalaiduoti, laikytis susitarimų, taisyklių, tinkamai valdyti savo elgesį, jausmus. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti (Monkevičienė et. al., 2016).

Savivoka ir savigarba – apima savęs pažinimą, teigiamą savęs vertinimą, bendravimo su šeima, su bendruomene ypatumus, savęs kaip piliečio pažinimą. Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas / mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais (Monkevičienė et. al., 2016).

Santykiai su suaugusiaisiais ir bendraamžiais – gebėjimą užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais ir suaugusiaisiais, atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus, bendrauti, bendradarbiauti, prisidėti prie grupės gerovės kūrimo. Pasitiki ikimokyklinio ugdymo mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais (Monkevičienė et. al., 2016). Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku,

---

³ Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. (2023). TAR, 2023-09-04, Nr. 17350.

palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems (Monkevičienė et. al., 2016).

Kalbinė raiška – gebėjimą išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį, pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones, komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį (Monkevičienė et. al., 2016).

Kalbos supratimas – apima gebėjimą klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą bei reaguoti į nežodinę raišką, suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės.

Problemų sprendimas – gebėjimą atpažinti problemą, ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti, atsižvelgti į savo priimtų sprendimų pasekmes. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes (Monkevičienė et. al., 2016).

Lyginant su užsienio mokslininkų išskirtomis socialinio emocinio ugdymo kompetencijomis galima įžvelgti panašumų. Paminėtose socialinio emocinio ugdymo kompetencijoje pabrėžiama kaip svarbu suprasti save, savo ir kitų asmenų jausmus, tinkamai valdyti emocijas, reaguoti į kitų asmenų emocijas, tinkamai užmegzti ryšius su kitais asmenimis ir juos išlaikyti, priimtiniais būdais spręsti konfliktus. Moksliniuose šaltiniuose pabrėžiama kaip svarbu priimti savo elgesio pasekmes ir į jas atsižvelgti. Tačiau Lietuvoje socialiniai emocinems kompetencijoms dar priskiriamos – kalbinė raiška ir kalbos suvokimas⁴. Galima daryti prielaidą, kad kalbinė raiška ir kalbos suvokimas padeda greičiau suvokti kitus, racionaliais būdais išspręsti kilusias problemas.

Neifachas, Liubertienė (2021), akcentuoja, kad socialinės ir emocinės kompetencijos vystosi nuosekliai. Pirmiausia vaikai turi pažinti save, savo emocijas, stiprybes ir silpnybes, po to turi išmokti savo emocijas suvaldyti, būti savo gyvenimo tvarkytoju, organizuotoju, atsakingu ir pasitikinčiu savimi. Kai išmoksta pažinti save ir valdyti emocijas, stiprėja jo gebėjimas suprasti kitus žmones, empatiškumas, tolerancija. Kai įgyjamas empatijos gebėjimas, galima kurti gerus tarpusavio santykius, išmokstama bendrauti, dirbti kartu, taikiai spręsti konfliktus, o šie gebėjimai yra svarbūs

---

⁴ Ten pat.

priimant atsakingus sprendimus, prisiimant asmeninę, socialinę ir moralinę atsakomybę (Neifachas, Liubertienė (2021).

Apibendrinant galima teigti, kad socialines emocines kompetencijas sudaro tam tikrų socialinių emocinių gebėjimų visuma: gebėjimai atpažinti, suprasti ir kontroliuoti savo emocijas, suprasti kito emocijas bei rūpintis kitais, sėkmingai komunikuoti ir bendradarbiauti, produktyviai mokytis, atlikti įvairius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje.

1.2.Socialinio emocinio ugdymo samprata

Socialinio ir emocinio ugdymo pradžiai didelę įtaką turėjo amerikietis psichologas Daniel Goleman. Jis siekė išskirti du susijusius terminus: emocinį intelektą ir emocinę kompetenciją, teigdamas, kad ši kompetencija yra išmokstama savybė, grindžiama emociniu intelektu. Aukštas emocinis intelektas tik sudaro palankias sąlygas tobulėjimui (Remeikaitė, Lekavičienė, 2002). Goleman kartu su bendraminčiais 1994 metais įkūrė organizaciją, vadinamą Akademinio, socialinio ir emocinio ugdymo bendradarbiavimo organizacija (Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning – CASEL). Ši organizacija buvo įkurta Čikagos Ilinojaus universitete ir suvienijo mokslininkus, pedagogus ir politikus, siekiančius kurti socialinio emocinio ugdymo teoriją ir praktiką švietimo įstaigų kontekste. Pirmieji veiklos metai atnešė svarbius mokslinius įrodymus, kurie patvirtino socialinio emocinio ugdymo (SEU) teigiamą įtaką ugdytinių sėkmei švietimo įstaigose, jų gerai savijautai, sveikatai ir tarpasmeniniams bei šeimos santykiams. 1997 metais organizacija CASEL apibendrino savo tyrimus ir pristatė pedagogų bendruomenei socialinio emocinio ugdymo sampratą ir rekomendacijas.

Pasak CASEL (2003), socialinis emocinis ugdymas (SEU) – „procesas, kurio metu vaikai ir suaugusieji įgyja žinių, nuostatų, gebėjimų ir kompetencijų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingas sprendimų priėmimas“.

Elias et al. (1997) nuomone, SEU yra procesas, kurio metu vaikai mokosi atpažinti ir valdyti emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, plėtoti sėkmingus tarpusavio santykius, mokosi empatijos, tinkamai valdyti įvairias tarpasmenines situacijas. SEU taip pat apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu vaikams padedama iš(si)ugdyti gebėjimus kurti ir palaikyti pozityvius santykius, elgtis efektyviai ir etiškai, įveikiant gyvenime kylančius iššūkius (Zins et al. 2007). Kitais žodžiais tariant, socialinis emocinis ugdymas padeda vaikams išmokyti

atpažinti ir kontroliuoti savo emocijas, analizuoti savo jausmus ir mąstyti apie tai, kaip jie turėtų elgtis su kitais asmenimis.

Cooper & Cefai (2009) apibrėžia socialinį emocinį ugdymą (SEU) kaip ugdymo procesą, kuris padeda žmogui plėtoti kompetencijas santykiuose su savimi ir kitais asmenimis, tobulinant socialinius ir emocinius įgūdžius. Goleman (2009) apibūdino socialinį emocinį ugdymą kaip pagrindinių socialinių ir emocinių kompetencijų plėtojimo procesą. Socialinio emocinio ugdymo metu ugdytiniai išmoksta kontroliuoti savo elgesį remdamiesi vidiniais įsitikinimais, jausmais ir vertybėmis. Taip pat jie mokosi suprasti ir rūpintis kitais, priimti teisingus sprendimus, bei priiimti atsakomybę už savo pasirinkimus ir elgesį (Bear, Watkins, 2006).

Goleman (2009) teigimu, socialinio emocinio ugdymo procesas padeda tiek vaikams, tiek suaugusiems įgyti ir tobulinti socialinius emocinius gebėjimus, kurie yra būtini sėkmingai integracijai ir veiklai visuomenėje. Per šį procesą, mokytojai, šeima ir vietos bendruomenė veikia kaip partneriai, siekdami padėti ugdytiniam išmokti, kaip kurti ir palaikyti teigiamus tarpusavio santykius, spręsti problemas, valdyti emocijas, lavinti savikontrolę ir elgtis etiškai. Ši bendradarbiavimo forma turi didelę reikšmę socialinio emocinio ugdymo efektyvumui.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis emocinis ugdymas (SEU) yra procesas, kurio metu įgyjama naujų socialinių emocinių kompetencijų: gebėjimas atpažinti savo bei kitų emocijas, siekti ir pasiekti pozityvių tikslų, priimti etiškus sprendimus, kurti sėkmingus tarpusavio santykius ir tinkamai tvarkytis su tarpasmeninėmis situacijomis, susidoroti su gyvenimo iššūkiais.

Socialinis emocinis ugdymas neatsiejamas nuo ikimokyklinio ugdymo mokytojo bendradarbiavimo su vaikų, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvais.

1.3. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raidos ir socialinio emocinio ugdymosi ypatumai

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raidos ypatumai. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių ir emocinių įgūdžių raida priklauso nuo vaiko amžiaus, intelekto, specifinių socialinės sąveikos (Sukhodolsky, Butter, 2007). Siekiant taikyti tinkamiausius ugdymo metodus, ikimokyklinio ugdymo mokytojas būtinai turi išsiaiškinti, kokių specialiųjų ugdymosi poreikių turi vaikai yra jų grupėse ir suprasti jų socialinių emocinių įgūdžių raidos ypatumus (Zins, Elias, 2007).

Neifachas, Liubertienė (2021) akcentuoja, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų emocijų supratimas formuojasi nuo trimečių bazinio gebėjimo atskirti teigiamas, arba „geras“, emocijas nuo

neigiamų, arba „blogų“, iki sudėtingesnių gebėjimų. Kai vaikams sukanka penkeri, jie turėtų gebėti tinkamai įvardyti keturias emocijas: laimę, liūdesį, baimę ir pyktį. Palaipsniui, artėjant 6–7 metams, vaikai geba atpažinti vadinamąsias „socialines emocijas“, tokias kaip išdidumas ir gėda, ir tokias emocijas kaip pasišlykštėjimas ir nuostaba (Neifachas, Liubertienė (2021). Trejų metų vaikai paprastai išreiškia tas emocijas, kurias jaučia. Šio reiškinio galima pasekmė yra tai, kad tvarkydamiesi su socialinio konflikto situacijomis vaikai labiau linkę demonstruoti agresyvias strategijas (Neifachas, Liubertienė (2021).

Vaikai, turintys elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažniausiai apibūdinami kaip pasižymintys dirglumu, irzlumu, šiurkštumu, nemandagumu, autoritetų neigimu, maža tolerancija frustracijai, pykčio priepuoliais, atsakomybės stoka, nesugebėjimu siekti tikslo, užuojautos, gėdos, įžvalgų stoka. (Vyšniauskienė, 2011). Bielskytės-Simanavičienės, Paurienės (2017) teigimu, ugdant vaikus, turinčius elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų, itin reikšmingas mokytojų, ugdytinių, tėvų, pagalbą teikiančių specialistų bendradarbiavimas, tėvų ir ugdytinių įgalinimas, visos švietimo įstaigos bendruomenės susitelkimas. Tyrimai rodo, kad vaikų, turinčių elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų, sėkmingam ugdymuisi turėtų būti kuriama aplinka, užtikrinanti gerą vaikų savijautą veiklose, švietimo įstaigoje organizuojamose šventėse, renginiuose, teikiama jiems būtina specialistų pagalba (Bielskytė-Simanavičienė, Paurienė, 2017).

Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad autizmo spektro sutrikimui būdingi požymiai reiškiasi trijose srityse – socialinės interakcijos, kalbos ir komunikacijos bei elgesio (APA, 2013). Asmenims, turintiems autizmo spektro sutrikimą, būdingi kokybiniai socialinės sąveikos trūkumai, kurie kartais suvokiami kaip nenoras bendrauti (Kemp et. al., 2013, cit. Jokubaitienė, Ališauskas, 2021). Vaikai, turintys autizmo spektro sutrikimą, labiau linkę žaisti vieni, jiems būdingas empatijos trūkumas, sunkumai laikantis socialiai priimtino elgesio. Jakubaitienė, Ališauskas (2021) akcentuoja, kad dėl socialinės sąveikos sunkumų vaikai, turintys autizmo spektro sutrikimą, žymiai dažniau nei turintys kitokią negalią, išstumiami iš bendraamžių kolektyvo ir tampa patyčių objektais (Humphrey, Symes, 2013, cit. ten pat.). Visiems vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimą, būdingi kalbos ir komunikacijos sunkumai, tačiau jų raiška skirtinga. Dalis autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų nekalba, kiti nors kalba, tačiau nevartoja kalbos kaip komunikacijos priemonės (Jakubaitienė, Ališauskas, 2021). Iovannone ir kt., (2003), atlikę mokslinių tyrimų metaanalizę, išskyrė šešis esminius vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, sėkmingo ugdymo organizavimo principus: sistemingas ir nuoseklus tam tikrų strategijų taikymas; individualizuota pagalba; aiški struktūruota ugdymo aplinka; ugdymo turinys, orientuotas į ugdytinio stiprybes, pagalba įveikiant patiriamus socialinės

komunikacijos ir elgesio sunkumus; pozityvūs probleminio elgesio keitimo būdai; ugdymo dalyvių bendradarbiavimas.

Daugelis tyrėjų pažymi, kad socialinių emocinių įgūdžių trūkumas – vienas ryškesnių intelekto sutrikimo požymių (Bielecki, Swender, 2004), pasireiškiantis verbalinės ir neverbalinės komunikacijos problemomis, vedančiomis prie vaiko socialinės atskirties (Kampert, Goreczny, 2007). Pavyzdžiui, vidutinį intelekto sutrikimą turintys vaikai pasižymi negebėjimu sukurti ir išlaikyti santykius su bendraamžiais ar kitais asmenimis; neadekvačia jausmų ar elgesio raiška; sunkumais reiškiant norus, prisitaikant socialinėse aplinkose; šie vaikai dėl savo neadekvataus elgesio patiria socialinio bendravimo trūkumą, menką visuomenės palaikymą; jie gali jaustis atstumti, socialiai izoliuoti ir labiau vieniši nei įprastos raidos bendraamžiai, netgi jei mokosi bendrojo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (Bauminger, Kasari, 2000).

Pažymima (Cragar, Horvath, 2003), kad vaikai, kurie be kitų pagalbos nepajėgia suprasti socialinių emocinių signalų, tarpasmeniniuose santykiuose patiria pasikartojančių nesėkmių.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių, susiduria su santykių užmezgimo ir palaikymo sunkumais dėl neįprasto elgesio, negebėjimo valdyti emocijų, netinkamos verbalinės, neverbalinės komunikacijos, empatijos stokos.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinio emocinio ugdymosi ypatumai. Socialinių emocinių ugdymą švietimo įstaigose gali vykdyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, ar kiti mokytojai, kurie yra apmokyti šioje srityje. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai, kurie buvo įtraukti į SEU mokymus, sėkmingai geba savarankiškai įgyvendinti socialinio emocinio ugdymo programas be nuolatinės instruktorių ar lektorių pagalbos, ir tai leidžia jiems sėkmingai integruoti socialinio emocinio ugdymo turinį į kasdienį ugdymo procesą švietimo įstaigose (Durlak et al., 2011).

Siekiant atskleisti SEU formas švietimo įstaigose, remiantis išanalizuota mokslinė SEU literatūra (Durlak et al., 2011; Dusenbury et al., 2015; Dusenbury, Weissberg, 2017; Yoder, 2014; Kendziora & Yoder, 2016; Valantinas, 2009; Zins et al. 2007), buvo išskirtos SEU įgyvendinimo strategijos.

Formaliojo, neformaliojo, papildomo socialinio emocinio ugdymo galimybių panaudojimas, įtraukiant įvairias žaidybinio pobūdžio situacijas, veiklas, yra vienas iš būdų, kaip padaryti socialinio emocinio ugdymo procesą ne tik struktūruotu, bet ir patraukliu, prisitaikant prie skirtingų mokinių poreikių (Valantinas, 2009).

Socialinio emocinio ugdymo temų ir socialinių emocinių kompetencijų integravimas į ugdymo turinį suteikia unikalią galimybę abiem aspektams papildyti vienas kitą, kuriant prasmingą sąveiką (Zins et al., 2007, p. 199). Pavyzdžiui, galima paskatinti vaikus kartu analizuoti ikimokyklinio ugdymo mokytojo skaitomą tekstą, gilintis į personažų veiksmus (kaip veikėjai elgiasi ir kokias alternatyvas jie turėtų rinktis, kad būtų pasiektas pozityvus rezultatas), jų emocijas, padėti vaikams suprasti priežastis bei pasekmes. Tai suteikia galimybę ugdytiniams ne tik gilinti emocijų suvokimą, bet ir tobulinti socialinę emocinę jautrumą bei kompetencijas (Dusenbury et al., 2015). Elias (2006, p. 7) pabrėžia, kad švietimo įstaigos bendruomenės nariai turi būti supažindinti su socialinio emocinio ugdymo kompetencijomis, jomis vadovautis veikloje, nustatyti bendrus tikslus, palaikyti dialogą ir bendradarbiavimą bei efektyvų grįžtamąjį ryšį. Pozityvus ugdytinių, jų tėvų ir jų ikimokyklinio ugdymo mokytojų tarpusavio ryšys leidžia vaikams jaustis saugiai, drąsiai kreiptis pagalbos, pagerėja jų elgesys (Zins, Elias, 2007).

Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo programoje numatoma vaikų socialinio emocinio ugdymo(si) sritis – „Aš ir bendruomenė“, kurios paskirtis:

- ✓ plėtoti vaikų savivoką ir savigarbą, emocijų suvokimą ir raišką, savireguliaciją ir kontrolę, santykius su suaugusiais ir vaikais, socialinę ir kultūrinę supratingumą;

- ✓ skatinti vaikų įsitraukimą į ugdomąsias veiklas. Ikimokyklinio ugdymo mokytojo jautrus ir pastovus emocinis ryšys su vaiku, bendravimas ir veikla kaip elgesio modelis vaikui, vaikams aktualus turinys ir veiklos, skatina pažinti ir suprasti save, suvokti savo ryšius su kitais ir vietą tarp kitų žmonių;

- ✓ valdyti savo elgesį, užmegzti draugystes, geriau suprasti žmones ir bendruomenę. Žaismė ir autentišką patyrimą lydinti pozityvios emocijos skatina vaikų pasitikėjimą, pasididžiavimą savimi;

- ✓ skatinti bendravimo ir bendradarbiavimo galimybes, dialogiškas ugdymo(si) procesą padėti palaikyti pastovų emocinį ryšį ir kurti naujas sąveikas, motyvuojantis dalintis patirtimi, palaikyti vieniems kitų idėjas, vienam iš kito mokytis įvairių socialinės sąveikos, pažinimo ir kūrybos būdų;

- ✓ įtraukti kiekvieną vaiką pagal jo galias padidinti galimybę pačiam rinktis ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus skirtingus būdus pažinti, veikti, išreikšti, kai domimasi tais pačiais asmeniniais, socialiniais ar kultūriniais reiškiniais⁵.

Ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turintį vaiką grupėje, svarbiausia nepamiršti, kad, pirmiausia, jis yra vaikas, suprasti vaiko galimybes, suteikti jam erdvės būti vaiku – išdykauti, klysti,

---

⁵ Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. (2023). TAR, 2023-09-04, Nr. 17350

nebūti tobulam. Taip pat svarbu nelyginti vaiko ugdymosi pasiekimų su bendraamžių, neturinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimais. Vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi kelias unikalus, todėl jo pasiekimus galima lyginti tik su ankstesniais jo paties pasiekimais (Monkevičienė et. al., 2016).

Monkevičienė et. al., (2016) pabrėžia, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojų kompetencija, vertybinės nuostatos ugdyti socialinius emocinius įgūdžius, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, yra labai reikšmingos. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai remdamiesi tėvų, švietimo pagalbos specialistų pastebėjimais leidžia tinkamai ir laiku pasirinkti ugdymo metodus, pritaikyti ugdymo aplinką, vaikams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ugdyti socialinius emocinius įgūdžius.

Apibendrinant galima teigti, kad kiekvienas vaikas yra unikalus ir savitas, todėl labai svarbu yra išsiaiškinti kiekvieno vaiko ugdymo ypatumus ir galimybes, nepamirštant kad jis yra tik vaikas ir jo pagrindinis užsiėmimas yra žaidimas.

1.4. Tėvų įsitraukimo ir įgalinimo svarba vaikų socialinio emocinio ugdymo kontekste

Siekiant sustiprinti ir praplėsti vaiko socialines emocines kompetencijas ugdytiniai ir jų tėvai turi būti aktyvūs socialinio emocinio ugdymo(si) dalyviai, tai padėtų užtikrinti, kad socialinio emocinio ugdymo kompetencijos būtų ugdomos ne tik švietimo įstaigoje, bet ir namų aplinkoje (Durlak et al., 2011; Valantinas, 2009). Pasak Vaičekauskaitės (2008), ikimokyklinio ugdymo mokytojai turi nuolat sąveikauti su vaikais ir jų tėvais, sukurti edukacines aplinkas, kuriose vaikai įsisavintų socialinius emocinius įgūdžius.

Šeima vaidina esminį vaidmenį ugdant asmenybę, nes kiekvieno vaiko emocinei raidai suteikia didžiausią palaikymą. Per visus vaiko gyvenimo etapus šeima teikia jam saugumo jausmą ir psichologinį komfortą, padeda jam tvarkytis su įvairiomis gyvenimo situacijomis. Bendravimas su tėvais yra tiesiogiai susijęs su pasitikėjimu pasauliu, žinių troškimu, gebėjimu tyrinėti, pažinti ir išbandyti įvairias gyvenimo sritis. Šeimos ryšiai ir santykiai išskirtinai svarbūs vaikų emociniam vystymuisi ir jų požiūriui į pasaulį (Nedzinskas, Mickienė, 2017).

Bagdonas, Jucevičienė (2002), Epstein (1986, 2008), Pomerantz et al. (2007), Warren et al. (2010), Iruonagbe et al. (2013) ir kt. tyrėjai pastebėjo, kad tėvų įsitraukimas į vaikų socialinį emocinį ugdymą turi daugybę teigiamų padarinių ne tik vaikų akademiniam pasiekimams, socialiniams santykiams su aplinkiniais, bet ir jų ateities perspektyvai – studijų pasiekimams, profesinei karjerai. Tėvų įsitraukimas sustiprina vaikų emocinę pusiausvyrą, skatina teigiamus socialinius santykius su bendraamžiais, teigiamą savivertę (Hill & Craft, 2003). Tai ypač svarbu ikimokyklinio amžiaus

vaikams, nes tėvų dalyvavimas ugdymo įstaigos veikloje padeda sukurti tinkamą pagrindą sėkmei mokykloje, akademinio ir kalbinio išprusimo bei socialinės kompetencijos vystymui (Hill, Taylor, 2004).

Tėvų įsitraukimas švietimo procese apibrėžiamas kaip tėvų aktyvus dalyvavimas ir įnašas į ugdymo įstaigos veiklą. Tai apima daugelį veiksmų ir veiksnių, kurie prisideda prie bendros vaiko ugdymo(si) sėkmės. Tėvų įsitraukimas gali pasireikšti aktyviu bendravimu su pedagogais, dalyvavimu renginiuose ir susirinkimuose, ugdymo tęstinumu namuose (Taylor, 2004).

Tėvai, aktyviai dalyvaujantys ugdymo įstaigos veikloje, yra daug geriau pasiruošę padėti savo vaikams. Jie ne tik užmezga artimus ryšius su ugdymo įstaigos darbuotojais, bet ir gauna svarbią informaciją apie ugdymo įstaigos lūkesčius dėl vaikų elgesio ir akademinės veiklos, susitinka su kitais tėvais, dalijasi naudinga informacija apie vaikų ugdymą.

Mokslininkai akcentuoja, kad tėvų įsitraukimas ypač svarbus, ugdant vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių. Kaip pastebėjo Al-Shammari, Yawkey (2008), bendradarbiavimas su tėvais suteikia ikimokyklinio ugdymo mokytojams vertingos informacijos apie tai, kaip teikti pagalbą SUP turinčiam vaikui švietimo įstaigoje ir namuose. Geležinienė (2011) pabrėžė šeimos įsitraukimo į vaiko socialinį emocinį ugdymą svarbą, identifikuojant ir atsižvelgiant į vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius. Svarbu, jog tėvai būtų tinkamai supažindinami su jų vaikų specialiaisiais ugdymosi poreikiais, ugdymo(si) galimybėmis namuose. Tėvų įgalinimas turėtų būti svarbus šeimos švietimo tikslas. Reio, Forines (2011) nuomone, šeimos įgalinimas apima efektyvių tėvystės įgūdžių, žinių, tėvų įsitraukimo ir saviveiksmingumo visumą. Tai reiškia, kad tėvams reikia turėti ne tik žinių, bet ir pasitikėjimo savo galimybėmis, kad jie galėtų sėkmingai prisidėti prie savo vaiko ugdymo ir gerovės. Šeimos įgalinimas skatina mokytojų, tėvų ir vaikų bendradarbiavimą, stiprina tėvų ir vaikų santykius, tėvų norą tobulėti, aktyviai dalyvauti vaiko ugdyme, prisidėti prie mokyklos bendruomenės veiklos ir vaiko socialinio emocinio ugdymo, suteikia tėvams galimybę būti kompetentingais sprendžiant problemas, tenkinant vaiko poreikius. Šis procesas, kaip teigia Ališauskienė, Miltenienė (2004), reiškia, kad žmonės yra skatinami plėtoti, remti savo arba kitų gebėjimus pasiekti aukštą lygį, leidžiantį jiems kontroliuoti savo gyvenimą. Tėvai, kurie žino kaip elgtis, ir ką daryti su savo vaiku, jaučia mažiau streso, yra labiau savarankiški ir pasitiki savimi.

Taigi, galima teigti, kad tėvų dalyvavimas ikimokyklinės ugdymo įstaigos veikloje pozityviai veikia vaikų ugdymosi pasiekimus, jų psichinę sveikatą, socialinius santykius, tėvams suteikiama galimybė tobulėti kaip tėvams, dalintis savo patirtimi su kitais tėvais ir teikia ikimokyklinio ugdymo mokytojams galimybę efektyviau spręsti iškilusias ugdymo problemas, bendradarbiaujant su tėvais.

Apibendrinimas

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės emocinės kompetencijos turėtų būti nuosekliai ugdomos ne tik švietimo įstaigose, bet ir šeimose. Vaikams itin svarbus artimųjų palaikymas ir motyvacija. Todėl galima daryti prielaidą, kad norint užtikrinti kokybišką ir visavertį ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialinę emocinę ugdymą ir sulaukti teigiamų pokyčių, tėvų dalyvavimas ir įsitraukimas tampa esminiais aspektais.

Išanalizavus mokslinius šaltinius galima daryti prielaidą, kad tinkamai išugdytos socialinės emocinės kompetencijos gali daryti teigiamus pokyčius vaikų ugdymui. Vaikas gebantis bendrauti, bendradarbiauti, valdyti savo emocijas, tinkamais būdais spręsti iškilusias problemas gali siekti akademinį aukštumą. Analizuotuose moksliniuose šaltiniuose pabrėžiama, kad socialinis emocinis ugdymas neatsiejamas nuo ikimokyklinio ugdymo mokytojo ir vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų bendradarbiavimo, įsitraukimo į ugdymo procesą svarbą, bei naudą. Tačiau pasigendama išsamesnių tyrimų apie ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinę emocinę ugdymą namuose. O tai ypač yra svarbu vaikams, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių, nes nenutrūkstamas ugdymo procesas tiek ikimokyklinio ugdymo įstaigose, tiek namuose atnešą žymiai didesnius vaikų pasiekimus.

2 skyrius. TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Tyrimo metodai

Tyrimas grindžiamas socialinio konstruktyvizmo teorinėmis ir metodologinėmis nuostatomis, humanistinio ugdymo teorija.

Socialinio konstruktyvizmo teorija leidžia švietimo paslaugų kokybės valdymą grįsti teikėjų ir vartotojų požiūriu į jiems svarbių žinių procesą, akcentuojant ankstesnio patyrimo reikšmę ir žinias pritaikant naujose situacijose. Švietimo paslaugų kokybės valdymą galima suvokti analizuojant socialinio mokymosi procesus, kurie leidžia išryškinti individo adaptacijos galimybes visuomenėje, kai jis išmoksta atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis. Švietimo paslaugų teikėjai (mokytojai ir vadovai) ir vartotojai (vaikai ir tėvai) nuolat kuria subjektyvius konstruktus, konstruoja suvokimą, turėdami konkrečius tikslus, atsižvelgdami į konkrečias situacijas ir kontekstą. Tik turėdami aiškų tikslą ir atsižvelgdami į ugdymo situaciją bei ją lemiančius išorinius, vidinius veiksnius, paslaugų teikėjai (pedagogai ir vadovai) ir vartotojai (vaikai ir tėvai) gali ieškoti bendro susitarimo dėl švietimo paslaugų kokybės modeliavimo (Martišauskienė, Trakšelys, 2013).

Humanistinio ugdymo teorija pasirinkta todėl, kad joje akcentuojama pagarbos ir savigarbos, žmogiškojo orumo, autentiškumo ir sąžiningumo įvertinant savo elgesį, atvirumo, aktyvumo, kūrybiškumo, savirealizacijos, sąmoningumo bei atsakomybės, atsakingumo kaip humaniškumo turinio elementų svarba (Cibulskaitė, 2000). Humanistinio ugdymo teorijoje pabrėžiama, kad svarbu padėti ugdytiniams suprasti savo poreikius, įgyti vidinę laisvę ir „priartėti“ prie savo vertybių, suformuoti teigiamą savęs vertinimą; skatinti elgesio sąmoningumą ir aktyvumą (Cibulskaitė, 2000).

Siekiant tyrimo tikslo – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose, pasirinkta kokybinio tyrimo metodologija. Kokybinis tyrimas pasirinktas todėl, kad kokybiniai duomenys (informacija) atskleidžia patirtis, prasmes ir procesus, kuriuos sudėtinga nagrinėti kiekybiškai (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Be to, kokybinių duomenų analizės procese svarbiausia atskleisti žinias apie tai, ką žmonės mąsto, jaučia, išgyvena, patiria konkrečiomis aplinkybėmis, kuriomis jie atranda save (Bitinas et. al., 2008).

Duomenų rinkimo metodai. Duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Pusiau struktūruoto interviu metodu siekta atskleisti kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai atsižvelgia į ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas tęsti socialinį emocinį ugdymą namuose; išryškinti kokiais būdais,

ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalijasi savo įžvalgomis socialinio emocinio ugdymo klausimais. Pusiaus struktūruoto interviu metu informantams buvo pateikiami iš anksto paruošti klausimai. Interviu klausimai (žr. 1 priedą) buvo sudaryti remiantis tyrimo mokslinių šaltinių analize.

Duomenų apdorojimo metodai. Tyrimo duomenys buvo nagrinėjami kokybinės turinio analizės metodu (Bitinas et. al., 2008). Pasak Tidikio (2003), tai „technika“, leidžianti objektyviai ir sistemiskai išnagrinėjus teksto ypatybes, daryti patikimas išvadas“. Ši duomenų analizės procedūra leidžia sutraukti didelės apimties informaciją pagal turinį ir prasmę, jungti duomenis į subkategorijas ir kategorijas (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Duomenys buvo apdorojami remiantis tokias žingsniais:

1. Aprašų skaitymas ir esminių žodžių, sakinių išskyrimas.
2. Kategorijų išskyrimas, remiantis pagrindiniais žodžiais.
3. Pagrindinių žodžių junginių suskirstymas į subkategorijas.
4. Duomenų interpretavimas.

Analizuojant interviu tekstus buvo naudojamas kodavimas: IM1 – pirmas mokytojas informantas, IT1 – pirmas tėvas informantas ir t. t. Sudarant tyrimo kategorijas ir subkategorijas patvirtinantys teiginiai buvo skiriami spalvomis – ikimokyklinio ugdymo mokytojų teiginiai paryškinti – **oranžine spalva**, o tėvų – **žalia spalva**.

2.2. Tyrimo etika

Atliekant kokybinį tyrimą buvo taikyti geranoriškumo ir teisingumo principai. *Geranoriškumo principas* užtikrintas kreipiantis į informantus pagarbiai, mandagiai. Kalbant su vaikų tėvais vengta sudėtingų sąvokų, trumpinių. Laikantis *informuoto sutikimo* ir *laisvo apsisprendimo* dalyvauti tyrime etikos, interviu dalyviams buvo paaiškintas tyrimo tikslas, supažindinta su tyrimo dalyvių teise dalyvauti arba nedalyvauti tyrime. Interviu metu informantai turėjo galimybę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus, pasitraukti iš interviu bet kuriuo metu (Žydžiūnaitė, 2011). *Teisingumo principas* įvykdytas supažindinus informantus pagal kokius kriterijus jie buvo atrinkti tyrimui. Laikantis *anonimiškumo ir konfidencialumo* etikos principų, interviu klausimai suformuluoti, taip, kad atsakymuose nebūtų pateikiama asmeninė informacija, kuri leistų kitiems asmenims atpažinti konkretų asmenį. Kiekvienas interviu buvo vykdomas individualiai (Žydžiūnaitė, 2011). Kiekvienam informantui suteikti kodai – IM1, IM2, IT1, IT2 ir t. t. Interviu protokoluose ir tyrimo rezultatuose įvardinami tik interviu informantui suteikti kodai (Žydžiūnaitė, 2011).

2.3. Tyrimo imtis

Norint atskleisti, kaip ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai atsižvelgia į ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijas namuose tęsti socialinį emocinį ugdymą ir išryškinti kokiais būdais ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalijasi savo išvalgomis socialinio emocinio ugdymo klausimais, informantai buvo pasirinkti tikslinės kriterinės atrankos būdu. Kokybiniam tyrimui tyrimo dalyviai buvo pasirinkti laikantis vieno kriterijaus – ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai ir šių vaikų ikimokyklinio ugdymo mokytojai.

Tyrimas atliktas 2023 lapkričio mėnesį Pasvalio miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tyrime dalyvavo 6 ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvai ir 6 ikimokyklinio ugdymo mokytojai. Duomenys apie informantus – vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvus pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Informantai – tėvai

Informantai tėvai	Amžius	Išsilavinimas	Vaiko amžius	Vaiko specialieji ugdymosi poreikiai
IT1	36	Aukštasis universitetinis	5	Kalbos sutrikimas, nežymus kalbos neišsivystymas, vidutiniai spec. poreikiai.
IT2	34	Vidurinis su profesija	5	Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai
IT3	31	Aukštasis universitetinis	5	Kompleksinis sutrikimas: žymus kalbos neišsivystymas ir dėmesio sutrikimai
IT4	31	Aukštasis universitetinis	4	Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai
IT5	33	Aukštasis universitetinis	4	Elgesio ir emocijų sutrikimas
IT6	34	Aukštasis universitetinis	5	Įvairiapusis raidos sutrikimas

Tyrimo dalyvavusių informantų – vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų amžius – virš 30 metų, didžioji dalis jų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, vienas informantas turi vidurinį profesinį išsilavinimą, o jų vaikai yra 4 – 5 metų amžiaus, 2 vaikai turi žymų kalbos neišsivystymą ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių; 1 vaikas – nežymų kalbos neišsivystymą, vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių; 1 vaikas – kompleksinį sutrikimą: žymų kalbos neišsivystymą ir dėmesio sutrikimą, didelių specialiųjų ugdymosi poreikių; 1 vaikas – elgesio ir emocijų sutrikimą; 1 vaikas – įvairiapusį raidos sutrikimą.

3 lentelėje pateikiami duomenys apie interviu informantus – ikimokyklinio ugdymo mokytojus.

3 lentelė. Informantai – ikimokyklinio ugdymo mokytojai

Informantai ikimokyklinio ugdymo mokytojai	Kvalifikacinė kategorija	Darbo stažas (m.)	Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų skaičius Grupėje	Grupės vaikų amžius (m.)	Vaikų specialieji ugdymosi poreikiai
IM1	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	6	2	3-4	Žymus kalbos neišsivystymas, dideli specialieji ugdymosi poreikiai
IM2	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja.	2	1	4	Emocijų ir elgesio sutrikimas
IM3	Mokytoja-metodininkė	36	1	5	Nežymus kalbos neišsivystymas, vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai
IM4	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	11	1	Mišri 3-6 m.	Įvairiapusis raidos sutrikimas
IM5	Ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo mokytoja	9	1	5	Kompleksinis sutrikimas: žymus kalbos neišsivystymas ir dėmesio sutrikimai
IM6	Ikimokyklinio ugdymo mokytoja	5	1	5-6	Judėjimo sutrikimas

Didžioji dalis interviu dalyvavusių ikimokyklinių ugdymo mokytojų neturi jokios kvalifikacinės kategorijos, vienas informantas turi mokytojo-metodininko kvalifikacinę kategoriją. Tyrime dalyvavusių informantų mokytojų vidutinis darbo stažas – 12 metų. Informantų grupėse yra po 1-2 vaikus, turinčius didelių arba vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių dėl žymaus kalbos neišsivystymo; emocijų ir elgesio sutrikimų; kompleksinių sutrikimų (žymus kalbos neišsivystymas ir dėmesio sutrikimas), įvairiapusio raidos sutrikimo, judėjimo sutrikimo.

3 skyrius. UGDYTOJŲ NUOMONĖS APIE IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ, SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO TĖSTINUMĄ NAMUOSE

3.1. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų lūkesčiai dėl vaikų socialinių emocinių kompetencijų (pasiekimų) ir socialinio emocinio ugdymosi dermės šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Siekiant išsiaiškinti kokiais būdais ikimokyklinio ugdymo mokytojai bendrauja su tėvais, tėvų buvo klausama: „*Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?*“. Atsakant į šį klausimą buvo sudarytos dvi kategorijos ir penkios subkategorijos.

4 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų bendravimo būdai

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Internetinės platformos	„Facebook“ uždaros grupės	„Mokytojos visada kelia nuotraukas, video įrašus į bendrą grupę <...>“ „Uždaroje tėvų grupėje papasakoja, ką jie veikė klasėje, kaip sekėsi mano vaikui.“
	Darželio internetinis puslapis	„<...>visa informacija yra darželio internetiniame tinklalapyje.“
	„Mūsų darželis“ platforma	„Šias veiklas aptaria „Mūsų darželis“ informacinėje platformoje.“
Pokalbiai	„Messenger“ susirašinėjimas	„Dažniausiai bendraujame messenger grupėje <...>“
	Individualūs pokalbiai	„Mūsų atveju dar papildomus specialius pasiūlymus pateikia.“ „<...>kasdien kalbamės kai ateinu pasiimti vaiko iš darželio.“

Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvai akcentavo, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai su jais yra linkę dalytis informacija įvairiais būdais, tiek socialiniuose tinkluose, tiek individualių pokalbių metu. Tėvai išskyrė, kad dažniausiai ikimokyklinio ugdymo mokytojai bendrauja uždaroje „Facebook“ grupėse, kuriuose ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi užsiėmimų vaizdo įrašais, nuotraukomis. Taip pat tėvams informacija yra pasiekama darželių internetiniuose puslapiuose, bei platformoje „Mūsų darželis“. Taip pat tėvai akcentavo, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai kalbasi individualiai, kai jie ateina į darželį pasiimti vaikų, bei bendrauja žinutėmis „messenger“ programėlėje.

Siekiant atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų požiūrį į socialinį emocinį ugdymą namuose, ikimokyklinio ugdymo mokytojų buvo klausama: „Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaiku, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?“, „Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?“, „Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?“. Analizuojant pateiktus atsakymus buvo sudarytos trys kategorijos.

5 lentelė. Tėvų požiūris į socialinį emocinį vaikų ugdymą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinis emocinis ugdymas – švietimo įstaigos atsakomybė		„Didžioji dalis vaikų ugdymą palieka tik įstaigos ir pedagogo rankose <...>“ „Sekasi sunkiai, nes tėvams atrodo, kad socialinis emocinis ugdymas yra darželio atsakomybė.“ „Dažnai tėvai mano, kad vaiko elgesio problemos yra pedagogo bėda ir kad vaiko ugdymas yra tik pedagogo rankose ir valioje.“
Tėvai prisiima atsakomybę, linkę bendradarbiauti		„Reaguoja puikiai, nes ir patys tėvai, matydami bėdas, nori padėti savo vaikams, todėl geranoriškai kalba, prašo pagalbos, o po to dirba su savo vaiku.“ „Domisi, įsitraukia, dalinasi kaip sekasi namie išbandyti būdai, patys klausia, jei kyla kokių neiškumų.“ „Kai tėvai linkę bendradarbiauti, sunkumų nekyla, nes visus neiškumus pavyksta išsiaiškinti ir susitarti.“
Nelinkę dalytis informacija		„Tiesą pasakius nežinau, nes tėvai nėra linkę papasakoti ką veikia su savo vaikais.“ „Tėvai nėra linkę dalytis savo potyriais šiuo klausimu, o ir pati neklausiu, ką ir kaip jie daro.“ „Iš tėvų negaunu jokių pastebėjimų“

Dalis ikimokyklinio ugdymo mokytojų teigia, kad tėvų požiūriu - vaikų socialinių emocinių įgūdžių ugdymas yra tik švietimo įstaigos atsakomybė ir tėvai nėra nelinkę namie ugdyti vaikų socialinius emocinius įgūdžius. Kita dalis ikimokyklinio ugdymo mokytojų teigia, kad tėvai prisiima atsakomybę už vaikų socialinių emocinių įgūdžių ugdymą ir noriai kreipiasi pagalbos. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai akcentavo, kad tėvai nelinkę dalytis pastebėjimais, potyriais ugdant vaikų socialinius emocinius įgūdžius. Galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai nežino ir negali pakomentuoti, kaip tėvai ugdo vaikų socialinius emocinius įgūdžius namuose.

3.2. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijų taikymas šeimoje, ugdant vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, socialines emocines kompetencijas

Norint išsiaiškinti kokių socialinių emocinių įgūdžių turi vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų buvo klausama: „Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?“

ir „Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?“. Atsakant į šiuos klausimus buvo sudarytos dvi kategorijos ir šešios subkategorijos, ir juos patvirtinantys teiginiai.

6 lentelė. Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialiniai emociniai įgūdžiai

Kategorijos	Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Puikūs socialiniai emociniai įgūdžiai	Užmezga ir palaiko santykius.	„Mano vaikas geba megzti pokalbius, juokauti.“ „Drąsi, geba užmegzti akių kontaktą.“
	Tinkamais būdais sprendžia iškilusias problemas.	„Jau sprendžia problemas, pats siūlo sprendimo būdus <...>.“
	Tinkamai valdo emocijas ir atpažįsta kitų emocijas.	„Atpažįsta savo emocijas, ką jaučia ir ką turi daryti, kaip su ja tvarkytis, kodėl jis taip jaučiasi. Geba atpažinti emocijas kitame ir pasakyti. Pavyzdžiui „suprantu, kad dabar tu jauti tai“ „ arba suprantu, kad tau liūdna“. Gerbia kito erdvę. Geba kalbėti apie emocijas. Valdo neigiamas emocijas“
Besiformuojantys socialiniai emociniai įgūdžiai	Iškilusias problemas bando, spręsti tinkamais būdais.	„<...> užgavęs bando atsiprašyti, bando bendradarbiauti su kitais vaikais grupinėje veikloje.“
	Stengiasi užmegzti ir palaikyti santykius	„Stengiasi užmegzti pokalbį/susidraugauti su nepažįstamais vaikais<...>“
	Stengiasi atpažinti ir valdyti emocijas	„<...>stengiasi atpažinti savo ir kitų jausmus, yra pakankamai savarankiškas ir bando būti drąsus.“ „Šiuo metu dirbame ta linkme, kad jis gebėtų valdyti emocijas.“ „<...> Jau po truputi supranta kito jausmus ir juos kartais atliepia (paguodžia liūdintį, ramina įpykusį asmenį).“

Dalis ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų teigia, kad jų vaikai turi puikius socialinius emocinius įgūdžius, o kita dalis – besiformuojančius socialinius emocinius įgūdžius. Tai gali lemti vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių lygį, vaikų amžius. Tėvai, kurių vaikų yra puikūs socialiniai emociniai įgūdžiai teigia, kad jų vaikai geba užmegzti santykius ir juos palaikyti, tinkamais būdais spręsti problemas, valdyti emocijas. Tėvų, kurių vaikų yra besiformuojantys socialiniai emociniai įgūdžiai viso to dar siekia, bando, stengiasi, bet ne visuomet pavyksta.

Norint palyginti kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai ugdo vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinius emocinius įgūdžius su tėvų žiniomis apie jų vaikų socialinių emocijų įgūdžių ugdymą grupėje, informantų buvo klausama: ikimokyklinio ugdymo mokytojų – „Kaip ugdote specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?“, tėvų – „Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?“. Atsakant į šiuos klausimus buvo sudarytos trys kategorijos, septynios subkategorijos ir juos patvirtinantys teiginiai.

7 lentelė. Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių emocinių įgūdžių ugdymas grupėje.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantis teiginiai
Socialinių emocinių įgūdžių programos	„Kimochi“ programa	„Darželyje yra taikoma Kimochis programa jausmų ir emocijų pažinimui, jų ugdymui.“ „Darželyje ikimokyklinukai turi Kimochi programą, kurios metu vaikai žaidimo pagalbą ugdo savo emocinius socialinius įgūdžius.“ „Darželio grupėje vaikai susipažįsta su kimočiais <...>“ „Žinau, kad yra taikoma Kimochi programa.“
	„Zipio draugai“ programa	„Darželyje vaikų socialinius emocinius įgūdžius ugdu pagal „Zipio“ programą.“
Socialinių emocinių įgūdžių ugdymo metodai	Nusiramavimo metodai	„Taikau įvairius nusiramavimo metodus: popieriaus plėšymas, pykčio nupiešimas, gilus kvėpavimas, žaidimas: čiuku čiuku traukinuku, sensoriniai žaidimai.“
	Užsiėmimų individualizavimas	„Kiekvienos veiklos metu daugiausia dėmesio skiriu darbui grupelėmis. Didelių spec. poreikių vaikams dar vykdu individualius užsiėmimus.“ „<...> įtraukiami į veiklas, kurių metu mokosi pozityvaus elgesio, bendradarbiavimo ir emocijų pažinimo.“
	Istorijų skaitymas ir aptarimas	„Užsiėmimų metu skaitau vaikams artimas istorijas, po to aptariame jas ir po aptarimų vaikai atlieka tam tikras užduotis“ „Dar reflektuodami perskaitytas istorijas daug piešiame ir pasakojame.“
	Žaidimas	„<...>vaikai žaidimo pagalbą ugdo savo emocinius socialinius įgūdžius.
	Pokalbiai	„Trišalių pokalbių metu, taip pat reflektyvumo dienoraščiu, kuriuo skatinamas reflektyvumas savo veiklos, pasiekimo, emocijų, pareigų, teisių temomis.“
	Bendradarbiavimas	„Visi grupėje kartu sprendžia problemas<...>“ „Vaikas mokomas bendradarbiauti su kitais vaikais, dalintis žaislais, atsiprašyti ar paguosti vaiką, kurį pats užgavo, taip pat mokomas tinkamai reikšti savo jausmus, nepaliečiant kitų vaikų“ „Vaikai grupėje ugdomi bendradarbiauti, klausytis vieni kitų, gerbti vienas kito erdvę, bei nuomonę, laikytis taisyklių, tik ne visada vaikams to pavyksta laikytis.“

Ikimokyklinio ugdymo mokytojai ir tėvai atsakydami į klausimus pabrėžė, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje yra ugdomi remiantis „Kimochi“, „Zipio draugų“ socialinių emocinių įgūdžių programomis, jas pritaikant ir vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Minėtas programas, ikimokyklinio ugdymo mokytojai papildė žaidimais, istorijų skaitymu ir aptarimu, taiko nusiramavimo metodus, bei individualizuoja užsiėmimus. Tėvai taip pat išskyrė, kad ikimokyklinio ugdymo grupėje vaikai pokalbiu metu aptaria įvykusias situacijas, užsiėmimų metu sudaromos sąlygos bendradarbiauti.

Norint aptarti ir palyginti kokius socialinių emocinių įgūdžių ugdymo būdus ikimokyklinio ugdymo mokytojai teikia tėvams, ir kokius rekomenduotus būdus tėvai taiko namuose, informantams buvo užduodami klausimai: ikimokyklinio ugdymo mokytojams – „Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?“, tėvams – „Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius mokytojai siūlo ugdyti namuose?“, „Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?“. Analizuojant pateiktus atsakymus buvo sudarytos dvi kategorijos ir šešios subkategorijos.

8 lentelė. Namuose taikomi socialinių emocinių įgūdžių ugdymo metodai.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinių emocinių įgūdžių programų tęstinumas	„Kimochi“ programos bendravimo raktai	„Patarimai tėvams pagal Kimochi bendravimo raktus ir pasiūlymai, ką gali daryti namuose.“ „O taip tai tėvai turi informacinius lapelius apie „Kimochi programą, juose labai daug yra aprašytų veiklų ir užsiėmimų, ką būtų galima veikti su vaikais.“ „Pritaikyti pristatytus bendravimo raktus patiems su vaiku.“
	Žaidimai	„Žaisti įvairius loginius žaidimus.“ <...> žaisti žaidimus<...> „Kortelėse pavaizduotas emocijas bandyti atpažinti ir įvardinti, žaisti su tuo.“
	Pasakų skaitymas	„Skaityti knygeles apie emocijas.“ „<...> skaityti pasakas“
	Būti pavyzdžiu	„<...>rodyti pavyzdį<...> „Mokytojas skatina mus, tėvus, ugdyti vaiką savo pavyzdžiu.“
Pokalbiai su vaiku	Situacijų aptarimas	„Pokalbiu metu, tėvams siūlau aptarti su vaikais įvykusias situacijas, pasikalbėti su jais kaip jie jautėsi, kodėl taip įvyko ir pan.“ „<...>daug kalbėtis su vaiku <...>“<...>daug kalbėtis su vaiku <...>. „Dažniausiai siūlo tiesiog kalbėtis su vaiku, kai pasireiškia jo netinkamas elgesys.“ <...>kalbant apie šios dienos įvykius ir aptariant emocijas, visame šitame dalyvauja ir abu vaikai.“ „Manau apie visas iškilusias problemas reikia kalbėti namie“
	Emocijų įvardinimas	„Mokyti įvardinti emocijas ne tik patiems, bet ir tėveliams, kad jie taip pat įvardytų garsiai savo emocijas, vaikams girdint, bei būtinai paaiškinti, kodėl aš taip jaučiuosi.“ „Mokyti įvardinti emocijas ne tik patiems, bet ir tėveliams, kad jie taip pat įvardytų garsiai savo emocijas, vaikams girdint, bei būtinai paaiškinti, kodėl aš taip jaučiuosi.“

Tėvai išskyrė, kad namuose vaikų socialinius emocinius įgūdžius ugdo remiantis „Kimochi“ programos bendravimo raktais, su vaikais žaidžia žaidimus, daug kalbasi apie įvykusius įvykius, aptaria situacijas, mokosi įvardinti savo ir kitų emocijas, skaito pasakas. Tėvai ir ikimokyklinio

ugdymo mokytojai teigia, kad vaikų, socialinius emocinius įgūdžius svarbu ugdyti rodant tinkamą pavyzdį. Išanalizavus gautus atsakymus, galima daryti prielaidą, kad tėvai įsiklauso į ikimokyklinio ugdymo mokytojų teikiamas rekomendacijas kaip ugdyti vaikų socialinius emocinius įgūdžius namuose ir jas taiko ugdant vaikų socialinius emocinius įgūdžius namuose.

3.3. Tėvų ir ikimokyklinio ugdymo mokytojų nuomonės socialinio emocinio ugdymo šeimoje tęstinumo klausimu

Norint įvertinti socialinio emocinio ugdymo namuose teikiamą naudą vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, informantų buvo klausiama: ikimokyklinio ugdymo mokytojų – „Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?“, tėvų – „Kokius išvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?“. Analizuojat pateiktus atsakymus buvo sudarytos trys kategorijos ir septynios subkategorijos.

9 lentelė. Socialinio emocinio ugdymo namuose nauda vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tinkami socialiniai emociniai įgūdžiai	Atpažįsta ir įvardina emocijas	„<...> gebėjimas atpažinti ką jaučiu pats, pasakyti, pasiūlyti – pvz. – mama matau tu pikta, eik pakvėpuoti ir man taip būna.“ „Kartais pavyksta pasakyti, kad jau liūdna ar pikta.“ „Išmoko įvardinti kai kurias emocijas pikta, liūdna, linksma, laiminga.“ „Šiai dienai, džiaugiuosi, kad sūnus atpažįsta emocijas ir geba jas įvardinti ne tik savyje, bet ir mumyse.“
	Savireguliacija	„Kaip minėjau didesnę savireguliacija, ženkliai greičiau pavyksta nurinti.“
	Mandagumas	„<...> pasisveikina su atvykusiais svečiais<...>“
	Pykčio valdymas	„<...> jis priima neigiamą atsakymą be isterijų, (nuryjį seilę ir suspaudžia kumščius) (mama juokiasi).“
	Bando susidraugauti	„Stengiasi užmegzti kontaktą, su kai kuriais nepažįstamais vaikais <...>“
	Pasitikėjimas savimi	„Vaikas labiau savimi pasitiki, lengviau adaptuojasi“
Vaiko pažinimas		„Tėvai ima labiau pažinti savo vaiką, gali skirti pakankamai laiko.“ „Labiau suprantu savo vaiką, geriau jį pažįstu, skiriu daugiau dėmesio. Smagu su juo leisti laiką.“
Nuoseklumas		„Vyksta nuolatinis, nepertraukiamas procesas<...>“ „Tada vyksta nuoseklus nepertraukiamas darbas, o tai ypač svarbu spec. poreikių vaikams. Vaikai žino, kad namuose ir darželyje reikia laikytis tų pačių taisyklių, vykdomi panašūs užsiėmimai.“

Tėvai išvelgė, kad ugdant socialinius emocinius įgūdžius namuose, vaikai geba geriau atpažinti ir įvardinti emocijas, tinkamai valdyti pyktį, ima elgtis mandagiai, stengiasi susidraugauti. Taip pat tėvai akcentavo, kad ugdydami vaikų socialinius emocinius įgūdžius, jie ima geriau pažinti

savo vaiką. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai išskyrė, kad nuosekliai ugdant socialinius emocinius įgūdžius, vaikai įgauna didesnio pasitikėjimo savimi.

Norint atskleisti socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus, informantų buvo klausama: ikimokyklinio ugdymo mokytojų – „Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?“, tėvų – „Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?, „Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?“. Analizuojant teiginius buvo sudarytos dvi kategorijos ir trys subkategorijos.

10 lentelė. Socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumai.

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Kompetencijos trūkumas	Informacijos trūkumas	<p>„Nepakankamos tėvų žinios ugdant vaikų socialinius emocinius įgūdžius, gali pridaryti daugiau žalos nei naudos.“</p> <p>„<...>tėvams patiems pirmiausiai reikia ugdytis savo socialinius emocinius įgūdžius. Plius tai nebūtinai yra sisteminga ir nuoseklu.“</p> <p>„Kai suabejoju, kaip tinkamai pasielgti tam tikroje situacijoje, nėra galimybės taip greitai pasitarti.“</p> <p>„Dar pritrūkstą žinių ką daryti, ar gerai darau tai ką darau.“</p> <p>„Darželis galėtų duoti kažkokį sąrašą, su informacija, ką turėtų mokėti ar žinoti tokio amžiaus vaikas“</p> <p>„Man trūksta daugiau knygų vaikams apie emocijas – nes spektras emocijų yra labai platus.“</p>
	Noro ir laiko stoka	<p>„Tėvams dažnai pritrūksta kantrybės, noro, laiko, žinių darbui su vaikais namuose.“</p> <p>„<...> turi žinoti kuria linkme turi formuoti juos, o kad tą pasiekti turi turėti laiko resurso – investuoti, energiją, laiką, kapstytis giliai, galvoti apie save, pripažinti, kad esi neteisisus.“</p> <p>„Kartais pritrūksta noro dirbti su vaiku namie po darbų.“</p>
	Tėvams sunku valdyti emocijas	<p>„<...>tėvams patiems pirmiausiai reikia ugdytis savo socialinius emocinius įgūdžius.“</p> <p>„Kartais nepavyksta patiems, kaip tėvams, tinkamai išreikšti savo emocijų frustracinėse situacijose, kai pakeliame balsą prieš vaiką, kažką draudžiam nepaaiškindami priežasties, įsakinėjame.“</p>
Vienas vaikas šeimoje		<p>„Socialinių įgūdžių ugdymas namuose dažnai būna neveiksmingas, ypač tada, kai šeimoje auginamas vienas vaikas <...>“</p> <p>„Gerai, kai vaikas auga kartu su broliais ir seserimis, tai gali lavinti savo įgūdžius, o vienturčiam vaikui, tai padaryti sunkiau.“</p> <p>„Ne visada pavyksta tinkamai ugdyti socialinius įgūdžius, nes šeimoje auga tik vienas vaikas.“</p> <p>„Namuose negaliu jo išmokyti įsilieti į naujų draugų ratą.“</p>

Ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų teigimu, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinis emocinis ugdymas namuose tampa neveiksmingas, kai šeimoje auga vienas

vaikas. Tokiu atveju sudėtinga tėvams kurti natūralias situacijas. Taip pat ikimokyklinio ugdymo mokytojai ir tėvai išskyrė, kad socialinis emocinis ugdymas tampa neveiksmingas, kai tėvams trūksta įgūdžių ir žinių kaip lavinti savo vaikų socialinius emocinius įgūdžius. Tiek ikimokyklinio ugdymo mokytojai, tiek tėvai išskyrė, kad sudėtingose situacijose tėvams sunku valdyti emocijas ir rodyti deramą pavyzdį vaikams.

Apibendrinimas

Atlikto tyrimo metu dalis tėvų teigia, kad jų vaikų socialiniai emociniai įgūdžiai yra puikūs, o kita dalis tėvų teigia, kad jų vaikų yra besiformuojantys socialiniai emociniai įgūdžiai. Tai įtakos gali turėti specialiųjų ugdymosi poreikių lygis, vaiko amžius. Tėvų teigimu, puikius socialinius emocinius įgūdžius turintys vaikai geba tinkamais būdais spręsti problemas, įvardinti ir valdyti emocijas, užmegzti ryšius su bendraamžiais. Tai išryškina teorinės analizės metu atskleistas socialines emocines kompetencijas, kaip – savimonė, savęs valdymo kompetencija, socialinis sąmoningumas, tarpasmeniniai įgūdžiai, atsakingas sprendimų priėmimas.

Ikimokyklinio ugdymo mokytojai ir tėvai pabrėžė, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje yra ugdomi remiantis „Kimochi“, „Zipio draugų“ socialinių emocinių įgūdžių programomis, jas pritaikant ir vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Minėtas programas ikimokyklinio ugdymo mokytojai papildė žaidimais, istorijų skaitymu ir aptarimu, taiko nusiraminojimo metodus, bei individualizuoja užsiėmimus. Tėvai taip pat išskyrė, kad ikimokyklinio ugdymo grupėje vaikai pokalbiu metu aptaria įvykusias situacijas, užsiėmimų metu sudaromos sąlygos bendradarbiauti. Gauti duomenys patvirtina, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai vadovaujasi teorinėje analizėje išryškintomis SEU įgyvendinimo strategijomis, kaip – formaliojo, neformaliojo, papildomo socialinio emocinio ugdymo galimybių panaudojimą, bei socialinio emocinio ugdymo temų ir socialinių emocinių kompetencijų integravimą į ugdymo turinį ugdant vaikų, socialinius emocinius įgūdžius.

Tyrimo metu pastebėta, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai su tėvais dažniausiai bendrauja socialiniuose tinkluose (Facebooke uždaroje grupėje), darželio internetinėse svetainėse, taip pat internetinėje platformoje „Mūsų darželis“, vykdo individualius pokalbius, bendrauja su tėvais „messenger“ programėlėje.

Dalis ikimokyklinio ugdymo mokytojų bendraudami su tėvais pastebėjo, kad tėvų manymu, vaikų socialinis emocinis ugdymas yra švietimo įstaigos atsakomybė ir tėvai nėra linkę dirbti namuose su vaikais. Kita dalis tyrime dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo mokytojų pastebėjo, kad tėvai prisiima atsakomybę už savo vaikų socialinį emocinį ugdymą, yra linkę klausti, prašyti pagalbos.

Atliktos teorinės analizės metu atskleista, kad bendradarbiavimas su tėvais suteikia ikimokyklinio ugdymo mokytojams vertingos informacijos apie tai, kaip teikti pagalbą SUP turinčiam vaikui švietimo įstaigoje ir namuose. Tačiau tyrimo metu pastebėta, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai nenumano, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvai ugdo jų socialinius emocinius įgūdžius namuose, nes tėvai nėra linkę dalytis informacija, o tai apsunkina vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių emocinių įgūdžių ugdymo procesą.

Tyrimo metu tėvai akcentavo, kad ugdant socialinius emocinius įgūdžius namuose, vaikai ima geriau atpažinti ir įvardinti emocijas, tinkamai valdyti pyktį, ima elgtis mandagiai, stengtis susidraugauti. Taip pat tėvai pabrėžė, kad ugdydami vaikų socialinius emocinius įgūdžius, jie ima geriau pažinti savo vaiką. Ikimokyklinio ugdymo mokytojai išskyrė, kad nuosekliai ugdant socialinius emocinius įgūdžius, vaikai įgauna didesnio pasitikėjimo savimi. Gauti tyrimo rezultatai pabrėžia teorinėje analizėje atskleistą socialinio emocinio ugdymo procesą, kurio metu vaikai mokosi atpažinti ir valdyti emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, plėtoti sėkmingus tarpusavio santykius, mokosi empatijos, tinkamai valdyti įvairias tarpasmenines situacijas.

Tyrimo metu, ikimokyklinio ugdymo mokytojai ir tėvai pastebėjo, kad vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinis emocinis ugdymas namuose tampa neveiksmingas, kai šeimoje auga vienas vaikas, tokiu atveju tėvams sudėtinga kurti natūralias bendravimo situacijas. Taip pat ikimokyklinio ugdymo mokytojai, bei tėvai išskyrė, kad socialinis emocinis ugdymas tampa neveiksmingas, kai tėvams trūksta įgūdžių ir žinių kaip lavinti savo vaikų socialinius emocinius įgūdžius.

DISKUSIJA

Teorinės analizės metu nagrinėtos ir išryškintos socialinio emocinio ugdymo kompetencijos kaip – savimonė, savęs valdymo kompetencija, socialinis sąmoningumas, tarpasmeniniai įgūdžiai, atsakingas sprendimų priėmimas, yra patvirtinamos šiuo tyrimu. Atliktu tyrimu pastebėta, kad vaikai iškilusias problemas bando spręsti tinkamais būdais, stengiasi užmegzti ir palaikyti santykius, atpažinti ir valdyti emocijas. Teorinėje analizėje išskirtos SEU įgyvendinimo strategijos, kaip – formaliojo, neformaliojo, papildomo socialinio emocinio ugdymo galimybių panaudojimas, socialinio emocinio ugdymo temų ir socialinių emocinių kompetencijų integravimas į ugdymo turinį yra patvirtinamos atliktu tyrimu. Tyrimu pastebėta, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai taiko šias strategijas socialinio emocinio ugdymo metu. Teorinės analizės metu atskleista, kad bendradarbiavimas su tėvais suteikia ikimokyklinio ugdymo mokytojams vertingos informacijos apie tai, kaip teikti pagalbą SUP turinčiam vaikui švietimo įstaigoje ir namuose. Tačiau atliktame tyrime išryškinta, kad tėvai nėra linkę dalytis informacija su ikimokyklinio ugdymo mokytojais, o tai apsunkina vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių emocinių įgūdžių ugdymo procesą. Tyrime dalyvavę tėvai noriai dalijosi informacija, apie jų vaikų socialinių emocinių įgūdžių ugdymą namuose. Galima daryti prielaidą, kad ikimokyklinio ugdymo mokytojai nėra linkę domėtis, kaip tėvams sekasi ugdyti vaikų socialinius emocinius įgūdžius namuose.

Atliktu tyrimu atskleista, kad socialinių emocinių įgūdžių ugdymas namuose ne visada būna veiksmingas ne tik dėl vieno vaiko šeimoje, bet ir dėl neigiamo tėvų požiūrio į socialinių emocinių įgūdžių ugdymą namuose. Tokiu atveju vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių emocinių įgūdžių ugdymas apsiriboja tik ties ikimokyklinio ugdymo įstaiga. O tai lemia menkus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimus. Norint išsiaiškinti kokios priežastys lemia neigiamą tėvų požiūrį į socialinių emocinių įgūdžių ugdymą namuose, galima atlikti išsamesnius tyrimus. Išsiaiškinus priežastis, kodėl yra neigiamas tėvų požiūris į vaikų, socialinių emocinių įgūdžių ugdymą namuose, galima būtų priimti tinkamus sprendimus šiai problemai spręsti.

IŠVADOS

1. Teorinės analizės metodu atskleista, kad:

1.1. Socialines emocines kompetencijas sudaro tam tikrų socialinių emocinių gebėjimų visuma: gebėjimai atpažinti, suprasti ir kontroliuoti savo emocijas, suprasti kito emocijas, bei rūpintis kitais, sėkmingai komunikuoti ir bendradarbiauti, produktyviai mokytis, atlikti įvairius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje.

1.2. Socialinis emocinis ugdymas (SEU) yra procesas, kurio metu įgyjama naujų socialinių emocinių kompetencijų: gebėjimas atpažinti savo bei kitų emocijas, siekti ir pasiekti pozityvių tikslų, priimti etiškus sprendimus, kurti sėkmingus tarpusavio santykius ir tinkamai tvarkytis su tarpasmeninėmis situacijomis, susidoroti su gyvenimo iššūkiais. Socialinis emocinis ugdymas neatsiejamas nuo ikimokyklinio ugdymo mokytojo bendradarbiavimo su vaikų, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvais.

1.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikai, turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių, susiduria su santykių užmezgimo ir palaikymo sunkumais dėl neįprasto elgesio, negebėjimo valdyti emocijų, netinkamos verbalinės, neverbalinės komunikacijos, empatijos stokos. Ugdant socialinius emocinius įgūdžius labai svarbu yra išsiaiškinti kiekvieno vaiko ugdymo ypatumus ir galimybes.

2. Interviu turinio analizės metodu atskleista, kad vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ikimokyklinio ugdymo mokytojai noriai dalinasi informacija su tėvais apie jų vaikų socialinių emocinių įgūdžių ugdymą tiek individualių pokalbiu metu, tiek internetinėse platformose. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų pastebėjimu, tėvai linkę manyti, kad socialinių emocinių įgūdžių ugdymas yra švietimo įstaigos atsakomybė. Taip pat ikimokyklinio ugdymo mokytojai nenumano, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių tėvai ugdo jų socialinius emocinius įgūdžius namuose, nes tėvai nėra linkę dalytis informacija.

3. Tėvai akcentavo, kad namuose vaikų socialinius emocinius įgūdžius ugdo remiantis ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomendacijomis kaip – „Kimochi“ programos bendravimo raktais, su vaikais žaidžia žaidimus, daug kalbasi apie įvykusius įvykius, aptaria situacijas, mokosi įvardinti savo ir kitų emocijas, skaito pasakas. Tėvai ir ikimokyklinio ugdymo mokytojai teigia, kad vaikų socialinius emocinius įgūdžius svarbu ugdyti rodant tinkamą pavyzdį.

4. Ugdant vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinius emocinius įgūdžius namuose, tėvai pastebėjo, kad vaikai geba geriau atpažinti ir įvardinti emocijas, tinkamai valdyti pyktį, ima elgtis mandagiai, stengiasi susidraugauti. Taip pat tėvai akcentavo, kad namuose ugdydami

vaikų socialinius emocinius įgūdžius, jie ima geriau pažinti savo vaiką. Taip pat ikimokyklinio ugdymo mokytojai išskyrė, kad nuosekliai ugdant socialinius emocinius įgūdžius, vaikai ima labiau pasitikėti savimi. Ikimokyklinio ugdymo mokytojų ir tėvų teigimu, vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinis emocinis ugdymas namuose tampa neveiksmingas, kai šeimoje auga vienas vaikas. Tokiu atveju tėvams sudėtinga kurti natūralias situacijas. Taip pat ikimokyklinio ugdymo mokytojai ir tėvai išskyrė, kad socialinis emocinis ugdymas tampa neveiksmingas, kai tėvams trūksta įgūdžių ir žinių kaip lavinti savo vaikų socialinius emocinius įgūdžius. Tiek ikimokyklinio ugdymo mokytojai, tiek tėvai išskyrė, kad sudėtingose situacijose tėvams sunku valdyti emocijas ir rodyti deramą pavyzdį vaikams.

REKOMENDACIJOS

Ikimokyklinio ugdymo mokytojams:

- ✓ Plėtoti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvų žinias apie socialinio emocinio ugdymo galimybes ne tik pokalbiais, bet ir kviečiantis juos į grupėje vykstančius socialinio emocinio ugdymo užsiėmimus, veiklas.
- ✓ Organizuoti praktinius seminarus tėvams apie socialinių emocinių įgūdžių ugdymo metodus, kurių metu tėvai galėtų pasisemti idėjų vaikų ugdymui namuose.

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, tėvams:

- ✓ Taikyti ikimokyklinio ugdymo mokytojų rekomenduotus socialinių emocinių įgūdžių ugdymo metodus, dalintis sėkmėmis ir iškilusiais sunkumais su ikimokyklinio ugdymo mokytojais.

LITERATŪRA

1. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Taikomasis mokslo leidinys. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
2. Al-Shammari, Z. and Yawkey, T. D. (2008). Extent of Parental Involvement in Improving the Students' Levels in Special Education Programs in Kuwait. *Journal of Instructional Psychology*, 35 (2), 140-150.
https://www.academia.edu/8919988/Extent_of_Parental_Involvement_in_Improving_the_Students_Levels_in_Special_Education_Programs_in_Kuwait
3. Antinienė D., Lekavičienė R. (2012). Socialinės kompetencijos samprata ir dinamika pastarąjį dešimtmetį: Lietuvos studentų tyrimas. *Psichologija*, 45, 89-102.
<https://doi.org/10.15388/Psichol.2012.45.1535>
4. APA. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-5*. (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
<https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
5. Bagdonas, A., Jucevičienė, P. (2002). Švietimo subjektų interesai, jų laukai bei jiems įtaką darantys veiksniai. *Socialiniai mokslai*, 1 (33), 54–61. <https://www.lituanistika.lt/content/9364>
6. Bauminger, N., Kasari, C. (2000). Loneliness and Friendship in High-Functioning Children with Autism. *Child Development*, 71(2), 447-456. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00156>
7. Bear, G. G., & Watkins, J. M. (Eds.). (2006). Developing self-discipline. *Children's needs III: Development, prevention, and intervention* (p. 29-44). National Association of School Psychologists.
8. Berger, P. L., Luckmann, Th. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
9. Bielecki, J., Swender, S. L. (2004). The Assessment of Social Functioning in Individuals with Mental Retardation. A Review. *Behavior Modification*, 28(5), 694–708.
<https://doi.org/10.1177/0145445503259828>
10. Bielskytė-Simanavičienė, E., Paurienė, L. (2017). Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika. *Švietimo problemos analizė*, Nr. 5 (161). [Elgesio-ir-emocijų-sunkumų_GALUTINIS.pdf \(smm.lt\)](#)
11. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.

12. CASEL. (2003). Safe and Sound: An Educational Leader's Guide to Evidence-Based Social and Emotional Learning (SEL) Programs. *Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL)*. <https://casel.org/safe-and-sound-guide-to-sel-programs/>
13. Cibulskaitė, N. (2000). Humaniškumo samprata šiuolaikinės ugdymo paradigmos plotmėje. *Pedagogika*. 42 ISSN 1392-0340.
<https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LTLDB0001:J.04~2000~1367176649958/J.04~2000~1367176649958.pdf>
14. Cooper, P., & Cefai, C. (2009). Introducing Emotional Education [Editorial]. *International Journal of Emotional Education*, 1(1), 1-7.
<https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/58521>
15. Cragar, D. E., Horvath, L. S. (2003). The Application of Social Skills Training in the Treatment of a Child with Asperger's Disorder. *Clinical Case Studies*, 2, 34-49
16. Dewey, J. (2014). *Demokratija ir ugdymas. Įvadas į ugdymo filosofiją*. Klaipėda: Baltic Printing House.
17. Dor, A. (2012). Parents' involvement in school: attitudes of teachers and school counselors. *US-China Education Review*, B 11, 921–935. <https://eric.ed.gov/?id=ED538812>
18. Douglas, P. D., Zimmerman, M. A. (1995). Empowerment theory, research, and application. *Journal of Community Psychology*, 23(5). 569–580. <https://doi.org/10.1007/BF02506982>
19. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, Taylor, R. D., Schellinger, K. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
20. Dusenbury, L., Calin, S., Domitrovich, C., & Weissberg, R. P. (2015). *What Does Evidence Based Instruction in Social and Emotional Learning Actually Look Like in Practice? A Brief on Findings from CASEL's Program Reviews*. Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED574862.pdf>
21. Dusenbury, L., & Weissberg, R. P. (2017). *State Efforts to Promote Social and Emotional Learning in Students*. A Status Report. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED581609.pdf>
22. Elias, M. J., Zins, J. E., Weissberg, R. P., Frey, K. S., Greenberg, M. T., Haynes, N. M., Shriver, T. P. (1997). *Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

- <https://earlylearningfocus.org/wp-content/uploads/2019/12/promoting-social-and-emotional-learning-1.pdf>
23. Elias, M. J. (2006). The connection between academic and social-emotional learning. Elias, M. J. (Ed.). *The Educator's Guide to Emotional Intelligence and Academic Achievement Social-Emotional Learning in the Classroom* (p. 4-14). Thousand Oaks, CA: Corwin Press. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/book/educators-guide-emotional-intelligence-and-academic-achievement#preview>
  24. Epstein, J. L. (1986). Parents' reactions to teacher practices of parent involvement. *The Elementary School Journal*, 86(3), 277-294. <https://www.jstor.org/stable/1001545>
  25. Epstein, J. L. (2008). Improving family and community involvement in secondary schools. *The Education Digest*, 73(6), 9–12. <http://homeschoolconnect.pbworks.com/f/Improving+Family+and+Community+Involvement.pdf>
  26. Geležinienė, R. (2011). Elgesio ir emocijų sutrikimų turinčio mokinio įgalinimas skatinant dalyvavimą ugdymo procese. *Specialusis ugdymas*, 1 (24), 128-138.
  27. Goleman, D. (2009). *Emocinis intelektas. Kodėl jis gali būti svarbesnis nei IQ*. Vilnius: Presvika.
  28. Gustaitienė, I., Širiakovienė, A. (2020). Priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas (Kauno miesto atvejis). *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 50(1), 6-13. <https://doi.org/10.21277/jmd.v50i1.283>
  29. Happe, F., Ronald, A., & Plomin, R. (2006). Time to Give up on a Single Explanation for Autism. *Nature Neuroscience*, 9(10), 1218–1220. <https://doi.org/10.1038/nn1770>
  30. Hill, N. E., Craft, S. A. (2003). Parent-School Involvement and School Performance: Mediated Pathways Among Socioeconomically Comparable African-American and Euro-American Families. *Journal of Educational Psychology*, 95(1), 74–83. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0663.95.1.74>
  31. Hill, N. E., & Taylor, L. C. (2004). Parental school involvement and children's academic achievement: pragmatics and issues. *Current Directions in Psychological Science*, 13(4), 161-164. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00298.x>
  32. Ikimokyklinio ugdymo programos gairės. (2023). *TAR*, 2023-09-04, Nr. 17350.
  33. Iovanonne, R., Dunlap, G., Huber, H., & Kincaid, D. (2003). Effective Educational Practices for Students with Autism Spectrum Disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 18, 150–165. <https://doi.org/10.1177/10883576030180030301>

34. Iruonagbe, T. Ch., Chiazor, I. A., Foluke, A. (2013). Revisiting Family Values: A Pathway towards Societal Stability. *International Journal of Gender & Behaviour*, 11(2), 5635-5642. <https://hdl.handle.net/10520/EJC144840>
35. Yoder, N. (2014). *Teaching the whole child: Instructional practices that support social-emotional learning in three teacher evaluation frameworks*. Washington, DC: American Institutes for Research Center on Great Teachers and Leaders. <https://eric.ed.gov/?id=ED581718>
36. Jakubaitienė, T., Ališauskas, A. (2021). Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, ugdymosi sėkmę lemiantys veiksniai. *Socialinis ugdymas*, 2(40), 70–119. <https://DOI:10.21277/se.v2i40.490>
37. Kampert, A. L., Goreczny, A. J. (2007). Community Involvement and Socialization Among Individuals with Mental Retardation. *Research in Developmental Disabilities*, 28, 278-286. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2005.09.004>
38. Kendziora, K., & Yoder, N. (2016). When Districts Support and Integrate Social and Emotional Learning (SEL). *EDUCATION POLICY Center at American Institutes for Research* <https://www.semanticscholar.org/paper/When-Districts-SupportandIntegrateSocialandanKendzioraYoder/aefc56da3d686c900aade6ec010789735812aa7e>
39. Kovienė, S. (2017). Tėvų įsitraukimas į ikimokyklinės ugdymo įstaigos veiklą: tėvų nuomonė. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 9(2), 76–88. <https://www.lituanistika.lt/content/71493>
40. Kreisberg, S. (1992). *Transforming Power: Domination, Empowerment and Education*. Albany: State University of New York Press. <https://eric.ed.gov/?id=ED370163> https://books.google.lt/books?id=N9j6O1Jk3HkC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
41. Liaudanskienė, V., Mikulėnaitė, L., Ulevičiūtė, R., Vilūnienė, A. (2013). *Padėkime vaikams mokytis*. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams. Vilnius: Titnagas.
42. Liubertienė, I., Kunickienė, R., Kupriūnienė, J. (2015). Socialinių emocinių kompetencijų lavinimas ugdymo įstaigose. *Socialinė sveikata*, 2(4), 90-100. http://www.socialinisdarbas.lt/files/socialinisdarbaslt/SS_42.pdf#page=90
43. Lord, J. (1991). *Lives in transition: The process of Personal Empowerment*. Kitchner, ON: Centre for Research and Education in Human Services.

44. Martišauskienė, D., Trakšelys, K. (2013). Švietimo paslaugų kokybės epistemologinės prieigos. *Tiltai*. Klaipėdos universitetas ISSN 1392-3137. 4. <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1396940578495/J.04~2013~1396940578495.pdf>
45. Mikulėnaitė, L., Ulevičiūtė, R. (2004). *Ankstyvojo amžiaus vaikų autizmas*. Vilnius.
46. Miškinienė, M., Česnavičienė, J., Veličkienė, J. (2014). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos. *Technologinio ugdymo aktualijos*, 72, 72-82. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4362526/datastreams/MAIN/content>
47. Monkevičienė, O. Ir kt. (Reng.). (2016). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/ikimokyklinio-amziaus-vaiku-pasiekimu-aprasas.pdf>
48. Monkevičienė, O. Ir kt. (Reng.). (2016). *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. https://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir1049/dir52/dir2/17_0.php
49. Nedzinskas, E., Mickienė, R. (2017). Ugdymo(si) veiksmų įtaka būsimųjų profesionalų atsakomybės formavimuisi. *Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai*, 2(1), 113–124. <https://doi.org/10.47459/svuv.2017.2.5>
50. Neifachas, S., Liubertienė, I. (2021). Ikimokyklinių ir pradinių socialinio ir emocinio ugdymo programų analizė ugdytinio kompetencijų aspektu. *Socialinis ugdymas*, 56(2), 53–79. <https://hdl.handle.net/20.500.12259/156733>
51. Pelphrey, K. A., Shultz, S., Hudac, C. M. & Vander Wyk, B. C. (2011). Constraining Heterogeneity: The Social Brain and its Development in Autism Spectrum Disorders. *Journal of Childhood Psychology and Psychiatry*, 52(6), 631–644. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2010.02349.x>
52. Pomerantz, E. M., Moorman, E. M., Litwack, S. D. (2007). The how, whom, and why of parent`s involvement in children`s academic lives: more is not always better. *Review of educational research*, 77(3), 373-410. <https://www.jstor.org/stable/4624903>
53. Povey, J., Campbell, A. K., Willis, L. D., Haynes, M. A., Western, M., Bennett, S., ... Pedde, Ch. (2016). Engaging Parents in Schools and Building Parent-School Partnerships: The Role of School and Parent Organization Leadership. *International Journal of Educational Research*, 79, 128–141. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2016.07.005>

54. Reio, T. G. Jr., Fornes, S. L. (2011). Learning and Adaptation After Diagnosis: The Role of Parent Education. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 132, 53-61. <https://doi.org/10.1002/ace.431>
55. Remeikaitė, I. ir Lekavičienė, R. (2002). Emocinis intelektas ir jo vertinimo problema. *Psichologija*, 26, 54-65. <http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/4397/6626>
56. Sukhodolsky, D. G., Butter, E. M. (2007). Social Skills Training for Children with Intellectual Disabilities. J. W. Jacobson, J. A. Mulick, J. Rojahn. (Eds.). *Handbook of intellectual and developmental disabilities. Issues on Clinical Child Psychology* (p. 601-618). Boston, MA: Springer. https://doi.org/10.1007/0-387-32931-5_30
57. Šukytė, D. (2016). *Socialinis ir emocinis ugdymas*. Klaipėda: UAB „Baltic Printing House“
58. Talvi, M., Berg, M., Litmanen, T., & Lonka, K. (2016). The benefits of teachers' workshops on their social and emotional intelligence in four countries. *Creative Education*, 7(18), 2803-2819. <https://doi.org/10.4236/ce.2016.718260>
59. Thorlakson, A. J., Murray, R. P. (1996). An empirical study of empowerment in the work place. *Group & Organisation Management*, 21(1), 67–83. <https://doi.org/10.1177/1059601196211004>
60. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/6f51486f-8796-4a00-81e8-6a3ddf975c93/details>
61. Ušeckienė, L. (2003). *XX a. pedagogikos kryptys ir švietimo sistemos*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
62. Vaičekauskaitė, R. (2008). *Vaiko su negale savarankiškumo ugdymo šeimoje diskursas*. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
63. Valantinas, A. (2009). Socialinis emocinis ugdymas. Kas tai? Kuo gali mums padėti? *Švietimo problemas analizė*, 2009, gruodis, Nr. 10 (38), 1–4. <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/07/Socialinis-emocinis-ugdymas.-Kas-tai-Kuo-gali-mums-padeti-2009-gruodis.pdf>
64. Vyšniauskienė, A. (2011). Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų pažinimas, jų poreikių tenkinimas. Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (sud.). *Mokomės kartu*. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams (p. 7-35). Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_metodines_rekomendacijos_Mokomes_kartu.pdf

65. Warren, M. R., Hong, S., Rubin, C. L., Sychitkokhong, P. (2010). Beyond the bake sale: a community based relational approach to parent engagement in schools. *Teachers college record*, 111(9), 2209–2254. <https://doi.org/10.1177/016146810911100901>
66. Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (pp. 3-19). New York: Guilford.
https://www.researchgate.net/publication/302991262_Social_and_emotional_learning_Past_present_and_future
67. Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P., & Walberg, H. J. (2007). The scientific base linking social and emotional learning to school success. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(2-3), 191-210. <http://dx.doi.org/10.1080/10474410701413145>
68. Zins, J. E., Elias, M. J. (2007). Social and Emotional Learning: Promoting the Development of All Students. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(2-3), 233-255. <https://doi.org/10.1080/10474410701413152>
69. Žydžiūnaitė, V. (2011). *Baigiamojo darbo rengimo metadologija*. Mokojoji knyga. Klaipėdos valstybinė kolegija.
70. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

Continuity of Social-Emotional Learning at Home for Preschool-Age Children with Special Educational Needs

Summary

The Master's thesis analyses the continuity of social-emotional learning at home for preschool-age children with special educational needs.

The research problem: the successful education of children is not limited to formal educational institutions. It is crucial to ensure the continuity of social and emotional development of pre-school children with special educational needs at home and to involve parents in the educational process in a pre-school educational establishment. However, it is noted that involving parents in their children's education becomes a challenge for every pre-school teacher.

The research object: the continuity of social and emotional development of pre-school children with special educational needs at home.

The aim of the research: to reveal the continuity of social and emotional education at home for pre-school children with special educational needs.

The research objectives:

1. To analyse the concept and structure of social and emotional competences and education; to highlight the peculiarities of the development and education of social and emotional skills of pre-school children with special educational needs by the method of theoretical analysis.
2. To reveal the combination of social and emotional development in the family and in the pre-school institution through an analysis of content of interviews of pre-school teachers and parents.
3. To identify what recommendations given by pre-school teachers parents use in the family to develop social and emotional competences of their children with special educational needs.
4. To highlight the opinions of parents and pre-school teachers on the continuity of social and emotional education in the family, based on the data of interviews with parents and pre-school teachers.

The research methods: theoretical analysis, semi-structured interviews, content analysis.

The research sample: The participants were parents of six pre-school children with special educational needs and six pre-school teachers. The research was carried out in November 2023 in pre-school educational institutions in Pasvalys.

Key findings of the empirical research: Social and emotional education is inseparable from the pre-school teacher's cooperation with the parents of children with special educational needs. The research found that by developing social and emotional skills at home, children begin to better understand and name their own and others' emotions, and find appropriate ways to solve problems.

Key words: social and emotional education, social and emotional skills.

Priedai

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

1. Ar sutinkate dalyvauti tyrime?
2. Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?
3. Kiek Jums yra metų?
4. Koks yra Jūsų išsilavinimas?
5. Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?
6. Kokie yra Jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?
7. Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?
8. Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?
9. Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?
10. Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?
11. Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius pedagogai siūlo ugdyti namuose?
12. Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?
13. Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?
14. Kokius įžvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?
15. Kokius įžvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?
16. Kokius įžvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

1. Ar sutinkate dalyvauti tyrime?
2. Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?
3. Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?
4. Koks yra Jūsų darbo stažas?
5. Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?
6. Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?
7. Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?
8. Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?
9. Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?
10. Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?
11. Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?
12. Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?
13. Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?
14. Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?
15. Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

IT1

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Taip sutinku.

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Aha, gerai.

Kiek Jums yra metų?

Man 36 metai.

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Aukštasis universitetinis

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

5 metai

Kokie yra Jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?

Man atrodo kažkas su kalba. Neištaria daug garsų, dar linksnių nederina. Tuoju pasitikslinsiu...turiu nusifotografavusi ppt išvadas (šypsosi) taip kalbos sutrikimas, nežymus kalbos neišsivystymas, vidutiniai spec. poreikiai.

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Mano vaikas geba megzti pokalbius, juokauti. Aktyviai klausia, kai neaišku klausydamas spektaklių filmų, suaugusių dialogo (pvz. Lėlių teatre žiūrėjome Raudonkepuraitę ir jam buvo neaiškus „įsibrovėlis“ žodis). Savo kūno kalba rodo/gestikuliuoja tai ką jaučia. Geba bendradarbiauti, draugauti, išlaikyti draugystę. Reaguoja į situaciją – užjaučia, kai mato, situaciją. Geba suprasti, kad

kitam reikia pagalbos, žodžiais tą pasako ir bando padėti. Jau sprendžia problemas, pats siūlo sprendimo būdus, kai neišeina. Jeigu nenori dalyvauti, valgyti – priima sprendimą ir atsisako arba sutinka. Pasako komplimentą, kai jam gražu, spalvota. Supranta, kad atrodo kitas šventiškai.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Atpažįsta savo emocijas, ką jaučia ir ką turi daryti, kaip su ja tvarkytis, kodėl jis taip jaučiasi. Geba atpažinti emocijas kitame ir pasakyti. Pavyzdžiui „suprantu, kad dabar tu jauti tai“ „, arba suprantu, kad tau liūdna“. Gerbia kito erdvę. Geba kalbėti apie emocijas. Valdo neigiamas emocijas.

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Trišalių pokalbių metu, taip pat reflektyvumo dienoraščiu, kuriuo skatinamas reflektyvumas savo veiklos, pasiekimo, emocijų, pareigų, teisių temomis.

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Dažniausiai bendraujame messenger grupėje, trišalių pokalbių (tėvai, vaikas, mokytojas), kasdien kalbamės kai ateinu pasiimti vaiko iš darželio.

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius ikimokyklinio ugdymo mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Mokytojas skatina mus, tėvus, ugdyti vaiką savo pavyzdžiu ir kalbėtis kalbėtis kalbėtis apie tai, kas įvyko, kokia vaiko, mūsų emocinė būsena.

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Visus pateiktus, pavyzdžiui – sekame pasakas, kalbamės su vaiku, aptariame tai kas įvyko, daug piešiame, piešinius aptariame. Aš ir pati užsiimu komandiniais darbuotojų ugdymais, tai taip pat tikiu, kad tik savo pavyzdžiu ir kalbant, klausant ir girdint galima daug pokyčio padaryti. Bet tai kasdieninis darbas šeimoje, kuris neturi būti pamirštas visoje rutinoje.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Man trūksta daugiau knygų vaikams apie emocijas – nes spektras emocijų yra labai platus. Bet kalbame apie ir knygas max 6 pagrindinėms rasdavau, kai buvo visai mažiukas (bet kad ir dabar? Jau penkiamečiui) iš kiškių serijos. Bet yra ir tokios kaip išdidumas, panieka, pasibjaurėjimas ir etc., kur trūksta situacijos. Kada gali taip jaustis, kaip tavo kūnas jaučiasi su vizualu, ką turiu daryti, kad tai normalu, ką mano kūnas tuo metu jaučia, o ką kitas jaučia.

Kokius įžvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Man atrodo empatija labai svarbu, gebėjimas atpažinti ką jaučiu pats, pasakyti, pasiūlyti – pvz. – mama matau tu pikta, eik pakvėpuoti ir man taip būna. Ir tuos jausmus įsivardinti taip kaip common sense. Reflektuoti on job situacijoje.

Kokius įžvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Man atrodo tai turėtų būti dabar higiena namuose, gebėjimas atpažinti savo jausmus, emocijas, atpažinti kito erdvę, jo jausmus. Aš laikausi tokio principo, kad ižeisti kitą, pasakyti negatyvią nesąmonę dabar galime labai lengvai, ir tai pripaišo atvirumui, aš drebiu tiesiai šviesiai. Bet egzistuoja kultūra šiam pasaulyje, ir savo emocinio palikimo negali pilti kitam, tai yra kultūra ir bendravimo kultūra yra svarbu.

Kokius įžvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Galbūt pavojų, nes tai įgūdžiai, kurie lavinami ir turi žinoti kuria linkme turi formuoti juos, o kad tą pasiekti turi turėti laiko resurso – investuoti , energiją, laiką, kapstytis giliai, galvoti apie save, pripažinti, kad esi neteisis. Iš nežinojimo – gali kelti pavojų žmogaus vystymui, tad kaip tą pavojų suprasite.

IT2

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Taip

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Taip

Kiek Jums yra metų?

Virš 34 metų.

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Vidurinis su profesija

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

Virš 5 metų

Kokie yra Jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?

Centre, kuriame vaikas gavo dokumentus, sakė, kad jam yra vidutiniai poreikiai dėl kalbos. Truputi atsilikus vaiko kalba, bet man pasakė, kad jei lankysim logopedo užsiėmimus bus viskas gerai.

Gal galite patikslinti kokie specialieji ugdymosi poreikiai man atsiuntus žinutę?

Aha, gerai atsiūsiu kai grįšiu namo.

(Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai)

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Moka pristatyti save, žino artimųjų vardus, savo gyvenamosios vietos adresą, mandagiai bendrauja su žmonėmis, stengiasi kultūringai elgtis.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Jis labai empatiškas, visiems stengiasi padėti, paguosti, visada paklausia ar viskas gerai, arba domisi, kas nutiko.

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Visi grupėje kartu sprendžia problemas, vaikai mokomi būti tolerantiški ir supratingi.

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Apie tai informuoja auklėtojos ir visa informacija yra darželio internetiniame tinklalapyje

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius ikimokyklinio ugdymo mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Manau apie visas iškilusias problemas reikia kalbėti namie ir aišku kontaktuoti su mokytojais.

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Mokomės nebūti drovūs, drąsiai išreikšti savo nuomonę, stengiamės labiau pasitikėti savimi ir savo pasiekimais.

Gal galite pateikti pavyzdžių?

Leidžiu vienam užlipti iki grupės. Visada pagiriu ir pasidžiaugiu jo piešiniais ir pan.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Darželis galėtų duoti kažkokį sąrašą, su informacija, ką turėtų mokėti ar žinoti tokio amžiaus vaikas.

Kokius įžvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Pasiekimų labai daug, pagrindinius įvardinčiau, tai kad pasisveikina su atvykusiais svečiais, nepatenkinus vaiko norų, jis priima neigiamą atsakymą be isterijų, (nuryją seilę ir suspaudžia kumščius) (*mama juokiasi*).

Kokius įžvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Labiau suprantu savo vaiką, geriau jį pažįstu, skiriu daugiau dėmesio. Smagu su juo leisti laiką.

Kokius įžvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Kartais pritrūksta noro dirbti su vaiku namie po darbų. Dar pritrūksta žinių ką daryti, ar gerai darau tai ką darau.

IT3

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Aha

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Aha

Kiek Jums yra metų?

31 metai.

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Aukštasis universitetinis.

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

5 metai.

Kokie yra Jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?

Oj dabar tiksliai neįvardinsiu. Aš tau parašysiu per messenger. *Patiklsino: Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai*

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Manau, jog mano vaikas geba klausytis, dalintis, stengiasi atpažinti savo ir kitų jausmus, yra pakankamai savarankiškas ir bando būti drąsus. Tik perėjęs į kitą darželį ir patyrus patyčias, nemaža dalis socialinių įgūdžių sumažėjo.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Šiuo metu dirbame ta linkme, kad jis gebėtų valdyti emocijas.

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Vaikai grupėje ugdomi bendradarbiauti, klausytis vieni kitų, gerbti vienas kito erdvę, bei nuomonę, laikytis taisyklių, tik ne visada vaikams to pavyksta laikytis.

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Mokytoja dalinasi tiek asmeniškai su manimi, kaip sekasi mano vaikui, taip pat informuoja bendroje grupėje žinutėmis, kokios veiklos vyko, kokie įgūdžiai buvo lavinami.

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius ikimokyklinio ugdymo mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Mokytis savarankiškumo, atsakingumo, tvarkos. Žaisti įvairius loginius žaidimus. Kasdien apkabinti tėtį ir mamą, būti draugiškam su broliais/seserimis. Skaityti knygeles apie emocijas. Mokytis įvardinti emocijas ne tik patiems, bet ir tėveliams, kad jie taip pat įvardytų garsiai savo emocijas, vaikams girdint, bei būtinai paaiškinti, kodėl aš taip jaučiuosi.

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Emocijų išivardinimą, knygelių skaitymą, žaidžiame įvairius žaidimus, kasdien stengiamės praleisti bent 20 minučių kokybiško laiko su vaiku, stengiamės mokytis atsakingumo, savarankiškumo, tvarkos.

Kaip jūs kokybiškai praleidžiate laiką su vaiku?

Tas 20 minučių skiriu tik vaikui, žaidžiame įvairius žaidimus, daug kalbamės, piešiame. Kitaip tariant veikiame tai ko nori vaikas.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Kol kas sunkiausia yra suvaldyti pyktį ir susierzinimą. Tai dvi emocijos, kurios mums šiai dienai kelia didžiausius iššūkius. Taip pat dar vienas iškilęs sunkumas, kad vaikas nebegeba susirasti draugų, sunkiai adaptuojasi aplinkoje, kurioje yra daug nepažįstamų žmonių. Nesiorientuoja, kada galima garsiai replikuoti, kada ne, ne visada elgiasi pagal etiketą.

Kokius išvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Šiai dienai, džiaugiuosi, kad sūnus atpažįsta emocijas ir geba jas įvardinti ne tik savyje, bet ir mumyse. Stengiasi užmegzti kontaktą, su kai kuriais nepažįstamais vaikais, labai nori būti savarankiškas.

Kokius išvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Kai jam nepavyksta sukontroliuoti emocijų, namuose iš jo niekas nesityčioja, jis namuose jaučiasi saugesnis, negu ugdymo įstaigoje, tad lengviau kontroliuoti susidariusią situaciją namuose.

Kokius išvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Namuose negaliu jo išmokyti įsilieti į naujų draugų ratą.

IT4

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo testinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo testinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Taip

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Aha

Kiek Jums yra metų?

31

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Aukštasis universitetinis

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

4 metai

Kokie yra Jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?

Kažkas su kalba, dabar tiksliai nepasakysiu, atsiųsiu žinute. (Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai)

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Drąsi, geba užmegzti akių kontaktą.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Yra labai emocionali. Greitai apsidžiaugia, bet greitai gali ir supykti, taip pat greitai nusiramina ir gali tęsti toliau pradėtą veiklą.

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Darželio grupėje vaikai susipažįsta su kimočiais, yra įtraukiami į veiklas, kurių metu mokosi pozityvaus elgesio, bendradarbiavimo ir emocijų pažinimo.

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Mokytojos visada kelia nuotraukas, video įrašus į bendrą grupę, viešojoje erdvėje, kurioje galime matyti, kaip mūsų vaikai dalyvauja socialinio emocinio įgūdžių formavimo veiklose.

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Įvardinti savo emocijas, įvardinti jų emocijas, žaisti žaidimus, praleisti kokybiško laiko kartu, skaityti pasakas.

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Taikome visus būdus, kartais juos nesunku derinti, nes namuose yra vyresnis vaikas, tad labai patogu, kad žaidžiant žaidimą, skaitant pasaką, ar kalbant apie šios dienos įvykius ir aptariant emocijas, visame šitame dalyvauja ir abu vaikai.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Sunkiausia rasti kompromisą, kai vienam vaikui veikla tinka, kitam ne.

Kokius įžvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Išmoko įvardinti kai kurias emocijas Pikta, liūdna, linksma, laiminga.

Kokius įžvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Galiu matyti, kaip vaikas reaguoja, matydama jos nuotaiką, galiu pritaikyti žaidimą, emocijos pritaikymą ir pan.

Kokius įžvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Sunku išmokyti bendradarbiavimo, dalintis su draugais, išmokyti rasti kompromisą.

IT5

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Aha, sutinku

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Aha.

Kiek Jums yra metų?

33 m.

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Aukštasis universitetinis

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

4 m.

Kokie yra jūsų vaiko specialieji ugdymosi poreikiai?

Elgesio ir emocijų sutrikimas.

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Stengiasi užmegzti pokalbį/susidraugauti su nepažįstamais vaikais, užgavęs bando atsiprašyti, bando bendradarbiauti su kitais vaikais grupinėje veikloje.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Bando tinkamai reikšti savo jausmus, priklausomai nuo aplinkos. Stengiasi valdyti savo emocijų intensyvumą, kai yra piktas ar liūdnas. Jau po truputi supranta kito jausmus ir juos kartais atliepia (paguodžia liūdintį, ramina įpykusį asmenį)

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Vaikas mokomas bendradarbiauti su kitais vaikais, dalintis žaislais, atsiprašyti ar paguosti vaiką, kurį pats užgavo, taip pat mokomas tinkamai reikšti savo jausmus, nepaliečiant kitų vaikų

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Šias veiklas aptaria „Mūsų darželis“ informacinėje platformoje

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Dažniausiai siūlo tiesiog kalbėtis su vaiku, kai pasireiškia jo netinkamas elgesys

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Konkrečių socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdų mokytojai kol kas nepateikė, neskaitant tėvų pokalbių su vaiku apie netinkamą elgesį.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Kartais nepavyksta patiems, kaip tėvams, tinkamai išreikšti savo emocijų frustracinėse situacijose, kai pakeliame balsą prieš vaiką, kažką draudžiame nepaaiškindami priežasties, įsakinėjame. Tad norint ugdyti minėtus vaiko įgūdžius, reikia patiems išlikti ramiems ugdymo proceso metu. Kai kuriuos socialinius įgūdžius (dalinimasis, atsiprašymas užgavus) ugdyti sudėtinga, nes šeimoje auga tik vienas vaikas

Kokius išvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Tinkamo socialinio ir emocinio elgesio modelių vaikas mokosi iš tėvų, tad kai rodome tinkamą pavyzdį, vaikas jį greitai perima ir dažnai pritaiko, komunikuodamas su bendraamžiais ar suaugusiais

Kokius išvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Galima skirti daugiau laiko konkrečiau įgūdžio lavinimui namuose nei mokytojai tam gali skirti laiko grupėje. Be to, kai tėvai žino, kaip tinkamai ugdyti vaiko socialinius ir ypač emocinius įgūdžius, bei perteikia tai vaikui, toks ugdymas dažnai būna sėkmingesnis/efektyvesnis, nes tėvai yra vaiko autoritetas šiame amžiaus tarpsnyje

Kokius išvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Ne visada pavyksta tinkamai ugdyti socialinius įgūdžius, nes šeimoje auga tik vienas vaikas. Tad tam tikrų įgūdžių ugdymas, vien rodant savo pavyzdį vaikui, būna neveiksmingas, nes vaiko bendraamžiai ir tėvai yra skirtinguose emociniuose lygmenyse, skirtingai reaguoja į tas pačias situacijas

IT6

Interviu klausimai ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvams

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Interviu metu nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Aha, sutinku

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Taip.

Kiek Jums yra metų?

34.

Koks yra Jūsų išsilavinimas?

Aukštasis universitetinis

Kokio amžiaus yra Jūsų vaikas?

5m.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių turi Jūsų vaikas?

Įvairiapusis raidos sutrikimas.

Papasakokite, kokių socialinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Jis džiaugiasi priklausydamas bendruomenei, jam rūpi draugų reakcijos į jį. Jam labai svarbu laikytis rutinos, stengiasi palaukti, pasidalinti.

Kokių emocinių įgūdžių turi Jūsų vaikas?

Jau atsirado didesnė emocijų savireguliacija, susigraudinus daug lengviau nurimsta. Mokosi atpažinti savo ir kitų emocijas.

Papasakokite, kaip yra ugdomi Jūsų vaiko socialiniai emociniai įgūdžiai grupėje?

Žinau, kad yra taikoma Kimochi programa.

Papasakokite, kaip ikimokyklinio ugdymo mokytojai dalinasi su Jumis informacija apie vykdomas socialinio emocinio įgūdžių ugdymo veiklas grupėje?

Uždaroje tėvų grupėje papasakoja, ką jie veikė klasėje, kaip sekėsi mano vaikui. Duoda bendras rekomendacijas, ką galima tęsti namie. Mūsų atveju dar papildomus specialius pasiūlymus pateikia.

Kaip vaiko socialinius ir / ar emocinius įgūdžius mokytojai siūlo ugdyti namuose?

Kortelėse pavaizduotas emocijas bandyti atpažinti ir įvardinti, žaisti su tuo. Pritaikyti pristatytus bendravimo raktus patiems su vaiku.

Papasakokite, kokius ikimokyklinio ugdymo mokytojo pasiūlytus vaiko socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus taikote namuose?

Tai viską, ką mokytojas pasiūlo ir išbandome, o tada tęsiame tai, kas pasiteisino.

Kokių sunkumų patiriate, ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Kartais atrodo, kad tai neveikia, kad labai stiprios ir ryškios vaiko emocijos man pačiai pernelyg sudėtingos.

Kokius įžvelgiate savo vaiko socialinių ir emocinių ugdymo pasiekimus ugdydama/s socialinius emocinius įgūdžius namuose?

Kaip minėjau didesnė savireguliacija, ženkliai greičiau pavyksta nurimti. Kartais pavyksta pasakyti, kad jau liūdna ar pikta.

Kokius įžvelgiate socialinių ir emocinių ugdymo namuose privalumus?

Kad tai reikalinga ir mums suaugusiems, ne tik vaikui, tai mokantis kartu tai tampa tikra, o ne kad tu taip daryk, o mes kitaip.

Kokius įžvelgiate trūkumus ugdydama/s socialinius ir emocinius įgūdžius namuose?

Kai suabejoju, kaip tinkamai pasielgti tam tikroje situacijoje, nėra galimybės taip greitai pasitarti.

IM1

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Sutinku.

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Sutinku

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja.

Koks yra Jūsų darbo stažas?

6 metai.

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

2.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Emocijų ir elgesio sutrikimas, bei mišrus raidos sutrikimas.

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

3-4 m.

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Darželyje yra taikoma Kimochis programa jausmų ir emocijų pažinimui, jų ugdymui. Taip pat dalyvauju įvairiuose projektuose, pvz. Jausmoteka ir t.t.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Tėvams rekomenduoju laikytis tos pačios rutinos, taisyklių ir tvarkos namuose kaip ir darželyje.

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Dažnai tėvai mano, kad vaiko elgesio problemos yra pedagogo bėda ir kad vaiko ugdymas yra tik pedagogo rankose ir valioje.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Tėvai reaguoja teigiamai, išklauso, tačiau dažniausiai jokių klausimų neturi ir ilgainiui mažai ką reflektuoja. Tad kyla įtarimas, kad rekomendacijų namuose nesilaiko.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Didžioji dalis vaikų ugdymą palieka tik įstaigos ir pedagogo rankose, tad manau, kad vaikai namuose yra ugdomi labai minimaliai arba visai neugdomi.

Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?

Jokių.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Kur kas greitesnis, ryškesnis progresas. Bendradarbiavimas suteikia šansą plėsti ir įvairinti ugdymo galimybes ir tempą.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Tėvų atsainumas ir neryžtas. Kasdieninėse situacijose tėvai renkasi lengviausią kelią nieko nedaryti arba užsimerkia ir nemato tikslo lavinti vaikų socialinius emocinius gebėjimus. Dar vienas minusas, kad tėvai nesiremia rekomendacijomis.

IM2

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Sutinku.

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Taip sutinku.

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja

Koks yra Jūsų darbo stažas?

Du metai.

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Vienas

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Emocinių ir elgesio sutrikimų

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

4 m.

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Taikau įvairius nusiraminojimo metodus: popieriaus plėšymas, pykčio nupiešimas, gilus kvėpavimas, žaidimas: čiuku čiuku traukinuku, sensoriniai žaidimai. Už tinkamą elgesį su kitais vaikais (atsiprašymas užgavus, pagalba draugui tvarkantis žaislus) vaikai motyvuojami lipdukais.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Nusiraminojimo metodus, kuriuos jau minėjau, netinkamo elgesio ir už tai numatytų pasekmių taikymas, aiškių elgesio ribų įvairiose situacijose nustatymas. Visada siūlau daug kalbėtis su vaiku

apie tai kas įvyko, ką būtų galima padaryti kitaip. Neprošal ir tėvams parodyti savo pavyzdžiu, kaip tinkamai valdyt emocijas, spręst problemas.

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Tėvai dažnai nelaiko vaiko sutrikimų, pastebimų darželyje, probleminiais, keliančiais sunkumų ugdymo proceso metu, nesikreipia į rekomenduojamus specialistus.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Kurį laiką laikosi rekomendacijų, bet trumpalaikėje perspektyvoje nepastebėję pokyčių, nuleidžia rankas ir nebetaiko pateiktų pasiūlymų, juos laiko neveiksmingais

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Taiko minėtus nusiramavimo metodus, už netinkamą elgesį su kitais asmenimis taiko numatytas pasekmes, pavyzdžiui, jeigu vaikas piktybiškai užgauna kitą vaiką, jis turi būtinai atsiprašyti, o to nepadaręs, atbajamas nuo užgauto vaiko ir nebegali toliau žaisti.

Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?

Pasidžiaugia, kai pateikti pasiūlymai būna veiksmingi, pasakoja apie savo atrastus veiksmingus minėtų įgūdžių ugdymo būdus. *Gal galite pateikti pavyzdžių?* Oj dabar taip staigiai nepasakysiu. Bet dažniausiai tėvai atranda kokią pasakų ar situacijų knygą, kurios pagalba su vaikais aptaria ką perskaitė.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Emocinių įgūdžių ugdymas namuose dažniausiai būna efektyvesnis nei darželyje, nes tėvai gali tam skirti daugiau laiko nei darželio pedagogai.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Socialinių įgūdžių ugdymas namuose dažnai būna neveiksmingas, ypač tada, kai šeimoje auginamas vienas vaikas, nes darželyje susiklosto įvairesnė socialinė aplinka ir dažnesnės situacijos, kuriose išryškėja tam tikri socialiniai įgūdžiai. Kitaip tariant verda gyvenimas.

IM3

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti interviu?

Taip, žinoma, sutinku.

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Jei taip reikia, įrašyk.

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Esu mokytoja – metodininkė.

Koks yra Jūsų darbo stažas?

Lopšelyje-darželyje dirbu 36 metus.

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Vienas vaikas

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

Penkiamečiai.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Kalbos sutrikimas, žymus kalbos neišsivystymas, dideli spec. poreikiai

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Darželyje ikimokyklinukai turi Kimochi programą, kurios metu vaikai žaidimo pagalbą ugdo savo emocinius socialinius įgūdžius. Kiekvienos veiklos metu daugiausia dėmesio skiriu darbui grupelėmis. Didelių spec. poreikių vaikams dar vykdu individualius užsiėmimus. Daug kalbuosi su tėveliais apie tolimesni ugdymą namuose.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Labai priklauso nuo vaiko spec poreikių ir tai kokie yra vaikų tėvai. Pavyzdžiui vieniems tėvams, kurių vaikui yra elgesio ir emocijų sutrikimas siūlau namuose įrengti nusiramavimo kampelį į kurį vaikas galėtų įlysti ir nusiraminti, taip pat įvairius kvėpavimo pratimus, daug kalbėtis su vaiku, rodyti pavyzdį ir pan. O taip tai tėvai turi informacinius lapelius apie Kimochi programą, juose labai daug yra aprašytų veiklų ir užsiėmimų, ką būtų galima veikti su vaikais.

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Kažkaip sukrito taip, kad su šios grupės vaikų tėvais neturiu jokių problemų, jie priima rekomendacijas, pasiūlymus.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Reaguoja puikiai, nes ir patys tėvai, matydami bėdas, nori padėti savo vaikams, todėl geranoriškai kalba, prašo pagalbos, o po to dirba su savo vaiku.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Tėvai nėra linkę dalytis savo potyriais šiuo klausimu, o ir pati neklausiu ką ir kaip jie daro.

Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?

Kaip ir minėjau atsakydama į ankstesnį klausimą tėvai nėra linkę kalbėtis ir savo išvalgomis nesidalina.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Vyksta nuolatinis, nepertraukiamas procesas, o tai itin svarbu vaikams, turintiems spec. poreikių. Tėvai ima labiau pažinti savo vaiką, gali skirti pakankamai laiko.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Nepakankamos tėvų žinios ugdant vaikų socialinius emocinius įgūdžius, gali pridaryti daugiau žalos nei naudos. Gerai kai vaikas auga kartu su broliais ir seserimis tai gali lavinti savo įgūdžius, o vienturčiam vaikui tai padaryti sunkiau.

IM4

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Taip

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Taip

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja.

Koks yra Jūsų darbo stažas?

11 metų.

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Vienas.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Įvairiapusis raidos sutrikimas

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

Mišri grupė 3-6 metai.

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Vaikas dirba su terapeute pagal ABA programą. Darželyje taikome Kimochi programą.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Patarimai tėvams pagal Kimochi bendravimo raktus ir pasiūlymai, ką gali daryti namuose.

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Kai tėvai linkę bendradarbiauti, sunkumų nekyla, nes visus neaiškumus pavyksta išsiaiškinti ir susitarti.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Labai palankiai ir geranoriškai. Domisi, įsitraukia, dalinasi kaip sekasi namie išbandyti būdai, patys klausia, jei kyla kokių neaiškumų.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Moko elementarių mandagumo frazių. Bando įvardinti arba kortelių pagalba parodyti, kokia emocija dabar gali būti užvaldžiusi vaiką. Patys taiko ir rodo vaikui, kaip prašyti, atsisakyti ir pan.

Kokias įžvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?

Kad būna sudėtinga, nes kartais atrodo, kad vaikui tai visiškai nesuprantama.

Kokius įžvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Tai yra artimiausia vaikui aplinka, jam ypač svarbu tai, kas svarbu jo artimiausiems suaugusiems, tad jų įtaka ir darbas namuose ypač tikslingi ir naudingi, nes tai pagrindas nuo kurio viskas prasideda.

Kokius įžvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Vaikų iš prigimties užduotis yra trigerinti tėvus, kad iššauktų kažkokius jų asmenybių pokyčius. Tad natūralu, kad ugdymas namuose susiduria su sunkumais, jei tėvams patiems pirmiausiai reikia ugdytis savo socialinius emocinius įgūdžius. Plius tai nebūtinai yra sisteminga ir nuoseklu.

IM5

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo tęstinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Ar sutinkate dalyvauti tyrime?

Sutinku.

Ar sutinkate, kad interviu bus įrašomas diktofonu?

Sutinku

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo mokytoja.

Koks yra Jūsų darbo stažas?

9 metai.

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Viena mergaitė.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Mergaitei yra kompleksinis sutrikimas: žymus kalbos neišsivystymas ir dėmesio sutrikimai

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

5-6 metų

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Darželyje vaikų socialinius emocinius įgūdžius ugdau pagal „Zipio“ programą.

Gal galite plačiau papasakoti?

Žinoma, tai „Zipio“ užsiėmimai vaikams vyksta kartą į savaitę. Užsiėmimų metu skaitau vaikams artimas istorijas, po to aptariame jas ir po aptarimų vaikai atlieka tam tikras užduotis.

Pavyzdžiui?

Na neseniai su vaikais kalbėjom apie jaudulį, kad vaikai labiau suprastu kas vyksta su mūsų kūnu, kai susijaudiname, jiems teko po vieną traukti situacijas ir suvaidinti jas, taip, kad grupės draugai atspėtų kas su jais vyksta. Pvz.: dreba rankos, skauda pilvą ir pan. Dar daug reflektuodami perskaitytas istorijas daug piešiame ir pasakojame.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Tėvams esu išdalinus „Zipio“ programos knygeles tėvams su užduotimis, kurias gali atlikti namuose. Užduotis yra sudarytos pagal tai ką vaikai mokosi užsiėmimų metu. Pokalbiu metu, tėvams siūlau aptarti su vaikais įvykusias situacijas, pasikalbėti su jais kaip jie jautėsi, kodėl taip įvyko ir pan.

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaiku, turinčiu specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Sekasi sunkiai, nes tėvams atrodo, kad socialinis emocinis ugdymas yra darželio atsakomybė. Tėvų teigimu jie neturi namuose laiko papildomai užsiimti su savo vaikais.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas tęsti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Kalbant apie spec poreikių vaikų tėvus, tai jiems yra labai jautru, sunku, nelengva klausytis apie savo vaikus. Dažnas jų nėra linkę kalbėtis, vengia susitikimų su manim. Bet yra dalis tėvų, kurie išklauso, palinksi galva ir viskas tuo pasibaigia.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Tiesą pasakius nežinau, nes tėvai nėra linkę papasakoti ką veikia su savo vaikais.

Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai?

Iš tėvų negaunu jokių pastebėjimų.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Labai jaučiasi vaikuose kai tėvai su jais namuose užsiima. Tada vyksta nuoseklus nepertraukiamas darbas, o tai ypač svarbu spec. poreikių vaikams. Vaikai žino, kad namuose ir darželyje reikia laikyti tų pačių taisyklių, vykdomi panašūs užsiėmimai.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Tėvams dažnai pritrūksta kantrybės, noro, laiko, žinių darbui su vaikais namuose. O jei tėvai neturi pakankamai įgūdžių ar žinių šio ugdymo klausimais tai gali pridaryti daugiau žalos.

IM6

Interviu klausimai ikimokyklinio ugdymo mokytojams, dirbantiems su vaikais, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių

Esu Vilniaus universiteto, Šiaulių akademijos, Edukologijos instituto „Specialiosios pedagogikos, logopedijos“ magistrantūros studentė. Šiuo metu rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo testinumas namuose“. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinio emocinio ugdymo testinumą namuose. Jūs turite teisę atsisakyti atsakyti į pateiktus klausimus. Jūs turite teisę pasitraukti iš interviu, bet kuriuo metu. Gauti atsakymai bus surašomi į protokolus. Jūsų interviu protokolui bus suteiktas kodas, kuriuo bus užtikrinamas konfidencialumas.

Kokia yra Jūsų kvalifikacinė kategorija?

Ikimokyklinio ugdymo mokytoja

Koks yra Jūsų darbo stažas?

Dirbu 5 metus

Kiek specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Šiais metais tik vieną.

Kokių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų yra jūsų grupėje?

Judėjimo sutrikimas

Kokio amžiaus jūsų grupės vaikai?

5-6 metų vaikai

Kaip ugdote specialiųjų ugdymo poreikių vaikų socialinius emocinius įgūdžius?

Savo grupėje specialiųjų ugdymosi poreikių mergaitė ugdoma taip pat kaip ir kiti grupės vaikai.

Kokius socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdus siūlote tėvams taikyti namuose?

Jokių papildomų būdų nesiūlau, nes jų jos atveju neprisireikia

Kokių sunkumų patiriate bendraudama/s su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvais?

Nepatiriu jokių sunkumų, net priešingai, sulaukiu daug pagalbos, padrąsinimo, pastiprinimo iš mergaitės tėvų.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai reaguoja į Jūsų siūlymus / rekomendacijas testuoti socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą namuose?

Nieko papildomai nesiūlau, užduotis, pratimus, mergaitė atlieka lygiai tokias pačias kaip ir visi kiti vaikai, tai kažkokių rekomendacijų neteikiu.

Papasakokite, kaip vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių tėvai, namuose ugdo savo vaikų socialinius ir emocinius įgūdžius?

Kadangi mergaitės poreikiai susiję su judėjimu, namuose ją skatina būti kuo savarankiškesne, daug kalba apie įsiliejimą į kolektyvą, drąsą būti savimi. Tai labai jaučiasi, mergaitė itin savarankiška, drąsi, neišskiria savęs veiklose.

Kokias išvalgas/pastebėjimus apie socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymą Jums teikia tėvai? Tik padrąsina, kad jų vaiką priimti kaip bet kurį kitą, nenuolaidžiauti jai, leisti kuo daugiau daryti pačiai.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose privalumus?

Vaikas labiau savimi pasitiki, lengviau adaptuojasi.

Kokius išvelgiate socialinio emocinio ugdymo namuose trūkumus?

Šiuo atveju neįžvelgiu jokių trūkumų.

TYRIMO DUOMENŲ TRANSKRIBAVIMAS

	Tyrėjo pastabos	Kodai
Taikau įvairius nusiramino metodus: popieriaus plėšymas, pykčio nupiešimas, gilus kvėpavimas, žaidimas: čiuku čiuku traukinuku, sensoriniai žaidimai. Už tinkamą elgesį su kitais vaikais (atsiprašymas užgavus, pagalba draugui tvarkantis žaislus) vaikai motyvuojami lipdukais		Nusiramino metodai, motyvavimas
Darželyje yra taikoma Kimochis programa jausmų ir emocijų pažinimui, jų ugdymui. Taip pat dalyvauju įvairiuose projektuose, pvz. Jausmoteka ir t.t.		Projektai, Kimochi
Darželyje ikimokyklinukai turi Kimochi programą, kurios metu vaikai žaidimo pagalbą ugdo savo emocinius socialinius įgūdžius. Kiekvienos veiklos metu daugiausia dėmesio skiriu darbui grupelėmis. Didelių spec. poreikių vaikams dar vykdu individualius užsiėmimus. Daug kalbuosi su tėveliais apie tolimesni ugdymą namuose.		Projektai, Kimochi Veiklų kategorizavimas
Vaikas dirba su terapeute pagal ABA programą. Darželyje taikome Kimochi programą.		ABA, Kimochi programos
Darželyje vaikų socialinius emocinius įgūdžius ugdu pagal „Zipio“ programą. - Gal galite plačiau papasakoti? - Žinoma, tai „Zipio“ užsiėmimai vaikams vyksta kartą į savaitę. Užsiėmimų metu skaitau vaikams artimas istorijas, po to aptariame jas ir po aptarimų vaikai atlieka tam tikras užduotis. - Pavyzdžiui? - Na neseniai su vaikais kalbėjom apie jaudulį, kad vaikai labiau suprastu kas vyksta su mūsų kūnu, kai susijaudiname, jiems teko po vieną traukti situacijas ir suvaidinti jas, taip, kad grupės draugai atspėtų kas su jais vyksta. Pvz.: dreba rankos, skauda pilvą ir pan. Dar reflektuodami perskaitytas istorijas daug piešiame ir pasakojame.		Zipio programa, istorijų skaitymas, aptarimas, piešimas
Savo grupėje specialiųjų ugdymosi poreikių mergaitė ugdoma taip pat kaip ir kiti grupės vaikai.		Nėra ugdymo ypatybių
Mano vaikas geba megzti pokalbius, juokauti. Aktyviai klausia, kai neaišku klausydamas spektaklių filmų, suaugusių dialogo (pvz. Lėlių		Puikūs socialiniai įgūdžiai

teatre žiūrėjome Raudonkepuraitę ir jam buvo neaiškus „įsibrovėlis“ žodis). Savo kūno kalba rodo/gestikuliuoja tai ką jaučia. Geba bendradarbiauti, draugauti, išlaikyti draugystę. Reaguoja į situaciją – užjaučia, kai mato, situaciją. Geba suprasti, kad kitam reikia pagalbos, žodžiais tą pasako ir bando padėti. Jau sprendžia problemas, pats siūlo sprendimo būdus, kai neišeina. Jeigu nenori dalyvauti, valgyti – priima sprendimą ir atsisako arba sutinka. Pasako komplimentą, kai jam gražu, spalvota. Supranta, kad atrodo kitas šventiška.		
Moka pristatyti save, žino artimųjų vardus, savo gyvenamosios vietos adresą, mandagiai bendrauja su žmonėmis, stengiasi kultūringai elgtis.		Geba papasakoti apie save
Manau, jog mano vaikas geba klausytis, dalintis, stengiasi atpažinti savo ir kitų jausmus, yra pakankamai savarankiškas ir bando būti drąsus. Tik perėjus į kitą darželį ir patyrus patyčias, nemaža dalis socialinių įgūdžių sumažėjo.		Besiformuojantys socialiniai įgūdžiai
Drąsi, geba užmegzti akių kontaktą.		
Stengiasi užmegzti pokalbį/susidraugauti su nepažįstamais vaikais, užgavęs bando atsiprašyti, bando bendradarbiauti su kitais vaikais grupinėje veikloje.		Besiformuojantys socialiniai įgūdžiai
Jis džiaugiasi priklausydamas bendruomenei, jam rūpi draugų reakcijos į jį. Jam labai svarbu laikytis rutinos, stengiasi palaukti, pasidalinti.		Noras priklausyti bendruomenei
Atpažįsta savo emocijas, ką jaučia ir ką turi daryti, kaip su ja tvarkytis, kodėl jis taip jaučiasi. Geba atpažinti emocijas kitame ir pasakyti. Pavyzdžiui „suprantu, kad dabar tu jauti tai“ „, arba suprantu, kad tau liūdna“. Gerbia kito erdvę. Geba kalbėti apie emocijas. Valdo neigiamas emocijas.		Tinkamai valdo savo emocijas, atpažįsta kitų asmenų emocijas.
Jis labai empatiškas, visiems stengiasi padėti, pagosti, visada paklausia ar viskas gerai, arba domisi, kas nutiko.		Stengiasi valdyti neigiamas emocijas
Šiuo metu dirbame ta linkme, kad jis gebėtų valdyti emocijas.		Tėvai intensyviai dirba su vaiko emocijų valdymu
Yra labai emocionali. Greitai apsidžiaugia, bet greitai gali ir supykti, taip pat greitai nusiramina ir gali tęsti toliau pradėtą veiklą.		
Bando tinkamai reikšti savo jausmus, priklausomai nuo aplinkos. Stengiasi valdyti savo emocijų intensyvumą, kai yra piktas ar liūdnas. Jau po truputi supranta kito jausmus ir juos kartais		Stengiasi valdyti emocijas

atliepia (paguodžia liūdintį, ramina įpykusį asmenį)		
Jau atsirado didesnė emocijų savireguliacija, susigraudinus daug lengviau nurimsta. Mokosi atpažinti savo ir kitų emocijas.		Mokosi pažinti jausmus, stengiasi valdyti emocijas
Nusiramino metodus, kuriuos jau minėjau, netinkamo elgesio ir už tai numatytų pasekmių taikymas, aiškių elgesio ribų įvairiose situacijose nustatymas. Visada siūlau daug kalbėtis su vaiku apie tai kas įvyko, ką būtų galima padaryti kitaip. Neprošal ir tėvams parodyti savo pavyzdžiu, kaip tinkamai valdyti emocijas, spręsti problemas.		Pasekmės už netinkamą elgesį Ribų nustatymas Pokalbiai Tėvų rodomas pavyzdys
Tėvams rekomenduoju laikytis tos pačios rutinos, taisyklių ir tvarkos namuose kaip ir darželyje.		Rutina, taisyklės
Patarimai tėvams pagal Kimochi bendravimo raktus ir pasiūlymai, ką gali daryti namuose.		Kimochi programos bendravimo raktai
Labai priklauso nuo vaiko spec poreikių ir tai kokie yra vaikų tėvai. Pavyzdžiui vieniems tėvams, kurių vaikui yra elgesio ir emocijų sutrikimas siūlau namuose įrengti nusiramino kampelį į kurį vaikas galėtų įlysti ir nusiraminti, taip pat įvairius kvėpavimo pratimus, daug kalbėtis su vaiku, rodyti pavyzdį ir pan. O taip tai tėvai turi informacinius lapelius apie Kimochi programą, juose labai daug yra aprašytų veiklų ir užsiėmimų, ką būtų galima veikti su vaikais.		Spec. poreikių ypatybės, nusiramino kampeliai, Kvėpavimo pratimai Pokalbiai su vaiku Pavyzdys Kimochi programos tęstinumas
Tėvams esu išdalinus „Zipio“ programos knygeles su užduotimis, kurias gali atlikti namuose. Užduotys yra sudarytos pagal tai, ką vaikai mokosi užsiėmimų metu. Pokalbiu metu, tėvams siūlau aptarti su vaikais įvykusias situacijas, pasikalbėti su jais kaip jie jautėsi, kodėl taip įvyko ir pan.		„Zipio programos“ tęstinumas Situacijų aptarimas
Jokių papildomų būdų nesiūlau, nes jų jos atveju neprireikia		Nėra
Trišalių pokalbių metu, taip pat reflektyvumo dienoraščiu, kuriuo skatinamas reflektyvumas savo veiklos, pasiekimo, emocijų, pareigų, teisių temomis.		Pokalbiai, dienorašiai
Visi grupėje kartu sprendžia problemas, vaikai mokomi būti tolerantiški ir supratingi.		Problemų sprendimo būdai.
Vaikai grupėje ugdomi bendradarbiauti, klausyti vieni kitų, gerbti vienas kito erdvę, bei nuomonę, laikytis taisyklių, tik ne visada vaikams to pavyksta laikytis.		Taisyklių laikymasis
Darželio grupėje vaikai susipažįsta su kimočiais, yra įtraukiami į veiklas, kurių metu mokosi		Kimochi programa, įvairios veiklos

pozityvaus elgesio, bendradarbiavimo ir emocijų pažinimo.		
Vaikas mokomas bendradarbiauti su kitais vaikais, dalintis žaislais, atsiprašyti ar paguosti vaiką, kurį pats užgavo, taip pat mokomas tinkamai reikšti savo jausmus, nepaliečiant kitų vaikų		Tinkamų emocijų reiškimo būdai
Žinau, kad yra taikoma Kimochi programa.		Kimochi programa
Dažniausiai bendraujame messenger grupėje, trišalių pokalbių (tėvai, vaikas, mokytojas), kasdien kalbamės kai ateinu pasiimti vaiko iš darželio.		Pokalbiai
Apie tai informuoja auklėtojos ir visa informacija yra darželio internetiniame tinklalapyje		Info darželio internetiniame puslapyje
Mokytoja dalinasi tiek asmeniškai su manimi, kaip sekasi mano vaikui, taip pat informuoja bendroje grupėje žinutėmis, kokios veiklos vyko, kokie įgūdžiai buvo lavinami.		Pokalbiai, soc. tinklai
Mokytojos visada kelia nuotraukas, video įrašus į bendrą grupę, viešojoje erdvėje, kurioje galime matyti, kaip mūsų vaikai dalyvauja socialinio emocinio įgūdžių formavimo veiklose.		Soc. tinklai
Šias veiklas aptaria „Mūsų darželis“ informacinėje platformoje Uždaroje tėvų grupėje papasakoja, ką jie veikė klasėje, kaip sekėsi mano vaikui. Duoda bendras rekomendacijas, ką galima tęsti namie. Mūsų atveju dar papildomus specialius pasiūlymus pateikia.		Platforma „Mūsų darželis“ Soc. tinklai. Pokalbiai
Dažniausiai bendraujame messenger grupėje, trišalių pokalbių (tėvai, vaikas, mokytojas), kasdien kalbamės kai ateinu pasiimti vaiko iš darželio.		Pokalbiai
Sekasi sunkiai, nes tėvams atrodo, kad socialinis emocinis ugdymas yra darželio atsakomybė. Tėvų teigimu jie neturi namuose laiko papildomai užsiimti su savo vaikais.		Sunkiai Darželio atsakomybė Nėra laiko
Tėvai dažnai nelaiko vaiko sutrikimų, pastebimų darželyje, probleminiais, keliančiais sunkumų ugdymo proceso metu, nesikreipia į rekomenduojamus specialistus.		Tėvai nepripažįsta vaikų sutrikimų Nesikreipia į specialistus
Kažkaip sukrito taip, kad su šios grupės vaikų tėvais neturiu jokių problemų, jie priima rekomendacijas, pasiūlymus.		Nėra problemų Priima info
Dažnai tėvai mano, kad vaiko elgesio problemos yra pedagogo bėda ir kad vaiko ugdymas yra tik pedagogo rankose ir valioje.		Tėvų požiūris į vaiko ugdymą Vaiko ugdymas tik mokytojo rūpestis

Kai tėvai linkę bendradarbiauti, sunkumų nekyla, nes visus neaiškumus pavyksta išsiaiškinti ir susitarti.		Nekyla sunkumų
Nepatiriu jokių sunkumų, net priešingai, sulaukiu daug pagalbos, padaršinimo, pastiprinimo iš mergaitės tėvų.		Jokių sunkumų, padaršina
Kurį laiką laikosi rekomendacijų, bet trumpalaikėje perspektyvoje nepastebėję pokyčių, nuleidžia rankas ir nebetaiko pateiktų pasiūlymų, juos laiko neveiksmingais		Kurį laiką laikosi rekomendacijų Greitai nuleidžia rankas
Reaguoja puikiai, nes ir patys tėvai, matydami bėdas, nori padėti savo vaikams, todėl geranoriškai kalba, prašo pagalbos, o po to dirba su savo vaiku.		Puikiai Noras padėti Patys prašo pagalbos
Tėvai reaguoja teigiamai, išklauso, tačiau dažniausiai jokių klausimų neturi ir ilgainiui mažai ką reflektuoja. Tad kyla įtarimas, kad rekomendacijų namuose nesilaiko.		Teigiamai reaguoja, neturi klausimų, Nesidalina patirtimi
Labai palankiai ir geranoriškai. Domisi, įsitraukia, dalinasi kaip sekasi namie išbandyti būdai, patys klausia, jei kyla kokių neaiškumų.		Palankiai, geranoriškai Domisi, dalinasi įsitraukia
Kalbant apie spec. poreikių vaikų tėvus, tai jiems yra labai jautru, sunku, nelengva klausytis apie savo vaikus. Dažnas jų nėra linkę kalbėtis, vengia susitikimų su manim. Bet yra dalis tėvų, kurie išklauso, palinksi galva ir viskas tuo pasibaigia.		Nėra linkę kalbėtis, Išklauso ir tiek
Nieko papildomai nesiūlau, užduotis, pratimus, mergaitė atlieka lygiai tokias pačias kaip ir visi kiti vaikai, tai kažkokių rekomendacijų neteikiu.		Nieko nesiūlo
Mokytojas skatina mus, tėvus, ugdyti vaiką savo pavyzdžiu ir kalbėtis apie tai, kas įvyko, kokia vaiko, mūsų emocinė būseną.		Savo pavyzdys Pokalbiai
Manau apie visas iškilusias problemas reikia kalbėti namie ir aišku kontaktuoti su mokytojais.		Pokalbiai
Mokytis savarankiškumo, atsakingumo, tvarkos. Žaisti įvairius loginius žaidimus. Kasdien apkabinti tėtį ir mamą, būti draugiškam su broliais/seserimis. Skaityti knygeles apie emocijas. Mokytis įvardinti emocijas ne tik patiems, bet ir tėveliams, kad jie taip pat įvardytų garsiai savo emocijas, vaikams girdint, bei būtinai paaiškinti, kodėl aš taip jaučiuosi.		Žaidimai Pokalbiai Apkabinimai Emocijų įvardinimas Savo būsenos įvardinimas
Įvardinti savo emocijas, įvardinti jų emocijas, žaisti žaidimus, praleisti kokybiško laiko kartu, skaityti pasakas		Emocijų įvardinimas Žaidimas Kokybiškas laikas
Dažniausiai siūlo tiesiog kalbėtis su vaiku, kai pasireiškia jo netinkamas elgesys		Pokalbiai su vaiku

Kortelėse pavaizduotas emocijas bandyti atpažinti ir įvardinti, žaisti su tuo. Pritaikyti pristatytus bendravimo raktus patiems su vaiku.		Kortelių taikymas Žaidimas Kimochi bendravimo raktai
Taiko minėtus nusiramino metodus, už netinkamą elgesį su kitais asmenimis taiko numatytas pasekmes, pavyzdžiui, jeigu vaikas piktybiškai užgauna kitą vaiką, jis turi būtinai atsiprašyti, o to nepadaręs, atribojamas nuo užgauto vaiko ir nebegali toliau žaisti.		Remiasi mokytojų teikiamomis rekomendacijomis
Taiko minėtus nusiramino metodus, už netinkamą elgesį su kitais asmenimis taiko numatytas pasekmes, pavyzdžiui, jeigu vaikas piktybiškai užgauna kitą vaiką, jis turi būtinai atsiprašyti, o to nepadaręs, atribojamas nuo užgauto vaiko ir nebegali toliau žaisti.		Taiko minėtus metodus
Didžioji dalis vaikų ugdymą palieka tik įstaigos ir pedagogo rankose, tad manau, kad vaikai namuose yra ugdomi labai minimaliai arba visai neugdomi.		Palieka įstaigai arba ugdo minimaliai
Moko elementarių mandagumo frazių. Bando įvardinti arba kortelių pagalba parodyti, kokia emocija dabar gali būti užvaldžiusi vaiką. Patys taiko ir rodo vaikui, kaip prašyti, atsisakyti ir pan.		Remiasi rekomendacijomis
Tiesą pasakius nežinau, nes tėvai nėra linkę papasakoti ką veikia su savo vaikais.		Tėvai nėra linkę dalytis
Kadangi mergaitės poreikiai susiję su judėjimu, namuose ją skatina būti kuo savarankiškesne, daug kalba apie įsiliejimą į kolektyvą, drąsą būti savimi. Tai labai jaučiasi, mergaitė itin savarankiška, drąsi, neišskiria savęs veiklose.		Tėvai skatina būti savarankiška, daug kalbasi
Visus pateiktus, pavyzdžiui – sekame pasakas, kalbamės su vaiku, aptariame tai kas įvyko, daug piešiame, piešinius aptariame. Aš ir pati užsiimu komandiniais darbuotojų ugdymais, tai taip pat tikiu, kad tik savo pavyzdžiu ir kalbant, klausant ir girdint galima daug pokyčio padaryti. Bet tai kasdieninis darbas šeimoje, kuris neturi būti pamirštas visoje rutinoje.		Pasakų sekimas Pokalbiai, Piešia piešinius, juos aptaria Rodomas pavyzdys
Mokomės nebūti drovūs, drąsiai išreikšti savo nuomonę, stengiamės labiau pasitikėti savimi ir savo pasiekimais. Gal galite pateikti pavyzdžių? Leidžiu vienam užlipti iki grupės. Visada pagiriu ir pasidžiaugiu jo piešiniais ir pan.		Neįvardino.
Emocijų įsivardinimą, knygelių skaitymą, žaidžiame įvairius žaidimus, kasdien stengiamės praleisti bent 20 minučių kokybiško laiko su vaiku, stengiamės mokyti atsakingumo,		Įvardina emocija 20 kokybiško laiko su vaiku (žaidimai, piešimas, pokalbiai)

savarankiškumo, tvarkos. <i>Kaip jūs kokybiškai praleidžiate laiką su vaiku?</i> Tas 20 minučių skiriu tik vaikui, žaidžiame įvairius žaidimus, daug kalbamės, piešiame. Kitaip tariant veikiame tai ko nori vaikas.		
Taikome visus būdus, kartais juos nesunku derinti, nes namuose yra vyresnis vaikas, tad labai patogu, kad žaidžiant žaidimą, skaitant pasaką, ar kalbant apie šios dienos įvykius ir aptariant emocijas, visame šitame dalyvauja ir abu vaikai.		Žaidimai Emocijų, dienos įvykių aptarimas
Konkrečių socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo būdų mokytojai kol kas nepateikė, neskaitant tėvų pokalbių su vaiku apie netinkamą elgesį		Jokių konkrečių veiklų
Tai viską, ką mokytojas pasiūlo ir išbandome, o tada tęsiame tai, kas pasiteisino.		Tai ką pasiūlė mokytojas
Pasidžiaugia, kai pateikti pasiūlymai būna veiksmingi, pasakoja apie savo atrastus veiksmingus minėtų įgūdžių ugdymo būdus. Gal galite pateikti pavyzdžių? Oj dabar taip staigiai nepasakysiu. Bet dažniausiai tėvai atranda kokią pasakų ar situacijų knygą, kurios pagalba su vaikais aptaria ką perskaitė.		Pasidžiaugia
Tėvai nėra linkę dalytis savo potyriais šiuo klausimu, o ir pati neklausiu ką ir kaip jie daro.		Nėra linkę dalytis
Jokių.		Jokių
Kad būna sudėtinga, nes kartais atrodo, kad vaikui tai visiškai nesuprantama.		Tėvams per sudėtinga
Iš tėvų negaunu jokių pastebėjimų.		Jokių
Tik padrąsina, kad jų vaiką priimti kaip bet kurį kitą, nenuolaidžiauti jai, leisti kuo daugiau daryti pačiai.		Nenuolaidžiauti mergeitei, leisti kuo daugiau daryti pačiai
Emocinių įgūdžių ugdymas namuose dažniausiai būna efektyvesnis nei darželyje, nes tėvai gali tam skirti daugiau laiko nei darželio pedagogai.		Efektyvesnis nei darželyje Tėvai gali skirti daugiau laiko konkrečiam vaikui
Vyksta nuolatinis, nepertraukiamas procesas, o tai itin svarbu vaikams, turintiems spec. poreikių. Tėvai ima labiau pažinti savo vaiką, gali skirti pakankamai laiko.		Nuolatinis nepertraukiamas procesas Tėvai ima pažinti vaiką Laikas
Kur kas greitesnis, ryškesnis progresas. Bendradarbiavimas suteikia šansą plėsti ir įvairinti ugdymo galimybes ir tempą.		efektyvesnis progresas
Tai yra artimiausia vaikui aplinka, jam ypač svarbu tai, kas svarbu jo artimiausiems suaugusiems, tad jų įtaka ir darbas namuose ypač tikslingi ir naudingi, nes tai pagrindas nuo kurio viskas prasideda.		Artimiausia vaikui aplinka

Labai jaučiasi vaikuose, kai tėvai su jais namuose užsiima. Tada vyksta nuoseklus nepertraukiamas darbas , o tai ypač svarbu spec. poreikių vaikams. Vaikai žino, kad namuose ir darželyje reikia laikytis tų pačių taisyklių, vykdomi panašūs užsiėmimai .		Nuoseklus darbas
Vaikas labiau savimi pasitiki, lengviau adaptuojasi .		Pasitiki savimi, lengvesnė adaptacija
Man atrodo empatija labai svarbu, gebėjimas atpažinti ką jaučiu pats, pasakyti, pasiūlyti – pvz. – mama matau tu pikta, eik pakvėpuoti ir man taip būna. Ir tuos jausmus įsivardinti taip kaip common sence. Reflektuoti on job situacijoje.		Atpažįsta emocijas, įvardina ką jaučia, teikia pasiūlymus
Pasiekimų labai daug, pagrindinius įvardinčiau, tai kad pasisveikina su atvykusiais svečiais, nepatenkinus vaiko norų, jis priima neigiamą atsakymą be isterijų, (nuryją seilę ir suspaudžia kumščius) (mama juokiasi) .		Pasisveikina
Šiai dienai, džiaugiuosi, kad sūnus atpažįsta emocijas ir geba jas įvardinti ne tik savyje, bet ir mumyse . Stengiasi užmegzti kontaktą, su kai kuriais nepažįstamais vaikais , labai nori būti savarankiškas.		Atpažįsta emocijas Užmezga kontaktą
Išmoko įvardinti kai kurias emocijas pikta, liūdna, linksma, laiminga .		Įvardina emocijas
Tinkamo socialinio ir emocinio elgesio modelių vaikas mokosi iš tėvų, tad kai rodome tinkamą pavyzdį, vaikas jį greitai perima ir dažnai pritaiko, komunikuodamas su bendraamžiais ar suaugusiais		Perima teigiamus pavyzdžius ir pritaiko gyvenimiškose situacijose.
Kaip minėjau didesnė savireguliacija, ženkliai greičiau pavyksta nurimti . Kartais pavyksta pasakyti, kad jau liūdna ar pikta .		Didesnė savireguliacija, Pavyksta nurimti Įvardina emocijas (kartais)
Man atrodo tai turėtų būti dabar higiena namuose, gebėjimas atpažinti savo jausmus, emocijas, atpažinti kito erdvę, jo jausmus . Aš laikausi tokio principo, kad įžeisti kitą, pasakyti negatyvią nesąmonę dabar galime labai lengvai, ir tai pripaišo atvirumui, aš drebiu tiesiai šviesiai . Bet egzistuoja kultūra šiam pasaulyje, ir savo emocinio palikimo negali pilti kitam, tai yra kultūra ir bendravimo kultūra yra svarbu.		Atpažįsta emocijas, Gerbia kito erdvę
Labiau suprantu savo vaiką, geriau jį pažįstu, skiriu daugiau dėmesio. Smagu su juo leisti laiką .		Geriau pažįsta vaiką
Kai jam nepavyksta sukontroliuoti emocijų, namuose iš jo niekas nesityčioja, jis namuose jaučiasi saugus , negu ugdymo įstaigoje, tad		Vaikas jaučiasi saugus Lengviau kontroliuoti vaiko elgesį

lengviau kontroliuoti susidariusią situaciją namuose.		
Gali matyti, kaip vaikas reaguoja, matydama jos nuotaiką, galiu pritaikyti žaidimą, emocijas pritaikymą ir pan.		Gali matyti vaiko reakcijas, Pritaikyti žaidimą
Galima skirti daugiau laiko konkrečiau įgūdžio lavinimui namuose nei mokytojai tam gali skirti laiko grupėje. Be to, kai tėvai žino, kaip tinkamai ugdyti vaiko socialinius ir ypač emocinius įgūdžius, bei perteikia tai vaikui, toks ugdymas dažnai būna sėkmingesnis/efektyvesnis, nes tėvai yra vaiko autoritetas šiame amžiaus tarpsnyje		Tėvai autoritetas
Kad tai reikalinga ir mums suaugusiems, ne tik vaikui, tai mokantis kartu tai tampa tikra, o ne kad tu taip daryk, o mes kitaip.		Reikalinga ne tik vaikams, bet ir tėvams
Socialinių įgūdžių ugdymas namuose dažnai būna neveiksmingas, ypač tada, kai šeimoje auginamas vienas vaikas, nes darželyje susiklosto įvairesnė socialinė aplinka ir dažnesnės situacijos, kuriose išryškėja tam tikri socialiniai įgūdžiai. Kitaip tariant verda gyvenimas.		Vienas vaikas šeimoje
Nepakankamos tėvų žinios ugdant vaikų socialinius emocinius įgūdžius, gali pridaryti daugiau žalos nei naudos. Gerai kai vaikas auga kartu su broliais ir seserimis, tai gali lavinti savo įgūdžius, o vienturčiam vaikui, tai padaryti sunkiau.		Žinių trūkumas
Tėvų atsainumas ir neryžtas. Kasdieninėse situacijose tėvai renkasi lengviausią kelią nieko nedaryti arba užsimerkia ir nemato tikslo lavinti vaikų socialinius emocinius gebėjimus. Dar vienas minusas, kad tėvai nesiremia rekomendacijomis.		Tėvų nenoras dirbti su savo vaiku Nesiremia rekomendacijomis
Vaikų iš prigimties užduotis yra trigerinti tėvus, kad iššauktų kažkokius jų asmenybių pokyčius. Tad natūralu, kad ugdymas namuose susiduria su sunkumais, jei tėvams patiems pirmiausiai reikia ugdyti savo socialinius emocinius įgūdžius. Plius tai nebūtinai yra sisteminga ir nuoseklu.		Įgūdžių stoka
Tėvams dažnai pritrūksta kantrybės, noro, laiko, žinių darbu su vaikais namuose. O jei tėvai neturi pakankamai įgūdžių ar žinių šio ugdymo klausimais tai gali pridaryti daugiau žalos.		Pritrūksta žinių, noro, laiko įgūdžių
Šiuo atveju neišvengiamai jokių trūkumų.		neišvengiamai jokių trūkumų
Galbūt pavojų, nes tai įgūdžiai, kurie lavinami ir turi žinoti kuria linkme turi formuoti juos, o kad tą pasiekti turi turėti laiko resurso – investuoti,		Trūksta įgūdžių

energiją, laiką, kapstytis giliai, galvoti apie save, pripažinti, kad esi neteisy. Iš nežinojimo – gali kelti pavojų žmogaus vystymui, tad kaip tą pavojų suprasite.		
Kartais pritrūksta noro dirbti su vaiku namie po darbų. Dar pritrūkstą žinių ką daryti, ar gerai darau tai ką darau.		Trūksta noro ir įgūdžių
Namuose negaliu jo išmokyti įsilieti į naujų draugų ratą.		Nėra galimybės išmokyti įsilieti į draugų ratą
Sunku išmokyti bendradarbiavimo, dalintis su draugais, išmokyti rasti kompromisą.		Bendradarbiavimo sunkumai
Ne visada pavyksta tinkamai ugdyti socialinius įgūdžius, nes šeimoje auga tik vienas vaikas. Tad tam tikrų įgūdžių ugdymas, vien rodant savo pavyzdį vaikui, būna neveiksmingas, nes vaiko bendraamžiai ir tėvai yra skirtinguose emociniuose lygmenyse, skirtingai reaguoja į tas pačias situacijas		Vienas vaikas šeimoje
Kai suabejoju, kaip tinkamai pasielgti tam tikroje situacijoje, nėra galimybės taip greitai pasitarti.		Žinių trūkumas
Man trūksta daugiau knygų vaikams apie emocijas – nes spektras emocijų yra labai platus. Bet kalbame apie ir knygas max 6 pagrindinėms rasdavau, kai buvo visai mažiukas (bet kad ir dabar? Jau penkiamečiui) iš kiškių serijos. Bet yra ir tokios kaip išdidumas, panieka, pasibjaurėjimas ir etc., kur trūksta situacijos. Kada gali taip jaustis, kaip tavo kūnas jaučiasi su vizualu, ką turiu daryti, kad tai normalu, ką mano kūnas tuo metu jaučia, o ką kitas jaučia.		Trūksta knygų apie emocijas
Darželis galėtų duoti kažkokį sąrašą, su informacija, ką turėtų mokėti ar žinoti tokio amžiaus vaikas		Trūksta info iš mokytojų
Kol kas sunkiausia yra suvaldyti pyktį ir susierzinimą. Tai dvi emocijos, kurios mums šiai dienai kelia didžiausius iššūkius. Taip pat dar vienas iškilęs sunkumas, kad vaikas nebegeba susirasti draugų, sunkiai adaptuojasi aplinkoje, kurioje yra daug nepažįstamų žmonių. Nesiorientuoja, kada galima garsiai replikuoti, kada ne, ne visada elgiasi pagal etiketą.		Kyla sunkumų su pykčio, susierzinimo valdymu. Kyla sunkumų su vaiko adaptacija naujoje aplinkoje
Sunkiausia rasti kompromisą, kai vienam vaikui veikla tinka, kitam ne.		Sunku rasti kompromisą
Kartais nepavyksta patiems, kaip tėvams, tinkamai išreikšti savo emocijų frustracinėse situacijose, kai pakeliame balsą prieš vaiką, kažką draudžiame nepaaiškindami priežasties,		Sunku tėvams susivaldyti

<p>įsakinėjame. Tad norint ugdyti minėtus vaiko įgūdžius, reikia patiems išlikti ramiems ugdymo proceso metu. Kai kuriuos socialinius įgūdžius (dalinimasis, atsiprašymas užgavus) ugdyti sudėtinga, nes šeimoje auga tik vienas vaikas</p>		
<p>Kartais atrodo, kad tai neveikia, kad labai stiprios ir ryškios vaiko emocijos man pačiai pernelyg sudėtingos.</p>		<p>Per sudėtinga suprasti ir padėti vaikui valdyti emocijas.</p>